

Kejserlig Feltmarschal Henrik Holck.

En biografisk Studie

af

S. M. Gjellerup.

I.

**Indledning. — Slægten Holck. Henrik Holcks Forældre,
hans Fødsel, Barndom og første Ungdom.**

Da Christian III's Datter, den bekjendte Kurfyrstinde Anna af Sachsen, var død den 1. Oktober 1585, og Frederik II skulde vælge en dansk Adelsmand, der paa hans Vegne kunde overvære Søsterens Bisættelse, sendte han Rigsraaden Sten Ottesen Brahe til Dresden. Kongen havde truffet sit Valg med stor Hensynsfuldhed. Sten Brahe var af en gammel, rig og anset Slægt. Han var velset ved det danske Hof, hvor han Moder, Fru Beate Bille, kort før det nævnte Tidspunkt var bleven udnævnt til Hofmesterinde hos Dronning Sophie¹⁾, og han mødte ikke som en

¹⁾ Fru Beate Bille var Datter af Klavs Bille til Lyngsgaard og Lisbet Ulfstand, som var Sødskendebarn til Herluf Trolle. Hun var født paa Skarholt 1528 og opdroges først hos sin Faster, Fru Birgitte Bille, Jens Torbensen Rosensparres til Skarholt, og senere hos Fru Malene Brahe, Jørgen Urnes til Boserup. 1544 havde hun Bryllup med Otte Brahe til Knudstrup, efter hvem hun blev Enke 1571. Medens hun var Hofmesterinde hos Dronning Sophie

fremmed ved det sachsiske Hof, hvor han i sin Ungdom havde tjent som Hofsinde hos Kurfyrst Avgust. Men der var vistnok ogsaa taget et andet Hensyn ved dette Valg. Sten Brahe stod nemlig som en værdig Repræsentant for en stor Kreds af fremragende danske Adelslægter, der i sin Tid havde samlet sig om Christian III og Dronning Dorothea, og hvis Navne altid havde haft en god Klang hos den afdøde Kurfyrstinde, fordi de mindede hende om hendes Barndom, da hun endnu færdedes i sin Moders Jomfrukammer. Selv havde hun aldrig glemt sit Fædreland¹⁾. Hun havde ofte besøgt Danmark og havde staaet i Brevvexling med ikke faa bekendte danske Adelsdamer, af hvilke flere jævnlig havde været hendes Gjæster ved det

(1584—92), forhandlede hun paa dennes Vegne med Anders Sørensen Vedel om Kæmpeviserne, og selv findes hun nævnet i Visen om Arild Urup og Tale Thott (S. Grundtvig, Danmarks gamle Folkeviser III, 682). Hun døde 1605. En Ligpr. over hende haves i Haandskr. i K. Brahes Bibl. i Odense. Se ogsaa om hende og hendes Børn Saml. til jydsk Hist. og Topogr. V, 207 ff. Iblant hendes Søner maa især fremhæves Astronomen Tyge Brahe og den ovennævnte Sten Brahe. Den sidstnævnte var første Gang gift med Birgitte Rosenkrantz, Datter af Otte Rosenkrantz til Næsbyholm og Ide Gøje, som var Søster til den bekendte Fru Birgitte Gøje. Birgitte Rosenkrantz var tillige en Broderdatter af Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm (∞ Dorthe Lange), af Holger Rosenkrantz til Boller (∞ Mette Krogenos) og af Erik Rosenkrantz til Arreskov (∞ med Helvig Hardenberg). Med denne sin første Hustru arvede Sten Brahe Næsbyholm og fik ogsaa med hende Sigbrits Gaard i Kjøbenhavn, en Gave fra Birgitte Gøje, i hvis Hus hun havde været fra sin første Barndom af. Om Sten Brahes Stilling, Godser og senere Ægteskaber se Chr. H. Brasch, Gamle Ejere af Bregentved 1382—1740. S. 205 ff.

¹⁾ Kurfyrstinden klædte sig efter dansk Skik og holdt altid ved sit Hof en eller flere danske Adelsjomfruer, som kunde forfærdige allehaande Arbejder og Syværk. (K. v. Weber, Die Churfürstinn Anna zu Sachsen, S. 15 og Chr. H. Brasch, Anf. Skr. S. 158 og oftere. Jvfr. ogsaa Tr. Lund, Danmarks og Norges Hist. I, 5. Bg. S. 85 og 202.)

sachsiske Hof. Man tænke f. Ex. paa Adelsfruerne Birgitte Gøje, Anna Skram, Regitse Grubbe, Anna Hardenberg o. fl. For de Slægter, der havde samlet sig om Kurfyrstinden, ligesom tidligere om Moderen, Dronning Dorothea, blev hendes Død et Vendepunkt af stor Betydning, fordi hun i en vis Forstand havde været det sidste levende Tilknytningspunkt for Traditionerne fra Christian III's Tid, eller rettere fra Dronning Dorotheas Hof¹⁾. Men selve Traditionerne vedbleve dog sikkert endnu at leve længe hos disse Slægter og afgave vistnok Udgangspunkter for indbyrdes Ægteskaber igjennem flere Slægtled. Dette gjælder saaledes, som det synes, for Slægterne Krabbes, Kravfses og Holcks Vedkommende.

Medens Kurfyrstinde Annas Personlighed og omfattende Virksomhed som Landsmoder længe mindedes i Sachsen, hvor hun endnu den Dag i Dag nævnes som «die gute Mutter Anna», havde hendes Moder, Dronning Dorothea, en anderledes ublid Skjæbne. Igjennem hendes Breve, hvoraf et større Udvalg er udgivet i de senere Aar, faaer man Indtrykket af en ualmindelig udpræget Personlighed med en udviklet praktisk Sans og en sjælden Villieskraft²⁾.

¹⁾ Om Modsætningen imellem Christian III's og Frederik II's Tidsaldere særlig med Hensyn til Adelen's Stilling se Hist. Tidsskr. 4. R., IV, 1 ff.

²⁾ Dronningens Breve, navnlig til den kongelige Familie eller i sammes Anliggender findes i Aarsberetninger fra det kgl. Geheimearch. I, 69—214 og III, 3—104. Men en stor Del af hendes omfattende Brevvexling, der indeholder Bidrag til Belysningen af mange andre Forhold, hvori hun har grebet ind, henligger endnu utrykt i Gehejmearkivet, og det vilde være en smuk Opgave for en af vore Historikere at sammenarbejde det foreliggende Stof til en Fremstilling af hendes Personlighed. Naar man læser de i mange Henseender tiltalende Skildringer af Kurfyrstinde Anna, faaer man uvilkaarlig Indtrykket af, at Dronning Dorothea staaer

Men det er sandsynligt, at hun, der dog vistnok har øvet en lige saa stor og omfattende Virksomhed som Datteren, ikke efter Christian III's Død har kunnet gjøre sig fortrolig med den Tanke, at hun skulde træde tilbage i en mere beskeden Stilling som Enkedronning. — Frederik II var jo endnu ugift, og der var jo altsaa ingen anden Dronning her i Landet, og det lader sig vel tænke, at den Skygge, der derved er bleven kastet over hendes Personlighed, har fordunklet hendes i Øvrigt smukke personlige Egenskaber og bragt hendes Minde til at blegne, længe førend Historien fik fældet hendes Dom. Christian III's Historieskrivere nævne hende næppe, og vore nyere Historikere have saare lidet at berette om en af Danmarks kraftigste Dronninger. Det skal ikke her være Opgaven at give en indgaaende Skildring af hendes Personlighed, men vi ville kun i Korthed dvæle ved en Side af hendes Virksomhed, som synes at have haft en særlig Betydning for danske Adelslægter. Hendes Virksomhed som Opdragerinde for sine Børn findes ofte fremhævet i Skildringer af Kurfyrstinde Anna, hvoraf de fleste ere fremkomne i den nærmeste Tid efter dennes Død, da man altsaa endnu kunde støtte sig til Samtidens mundtlige Overleveringer¹⁾.

i Baggrunden, og at det er hendes Egenskaber, Datteren har arvet. Det samme synes til Dels ogsaa at gjælde med Hensyn til Fru Birgitte Gøje og flere andre danske Adelsdamer, der uden Tvivl have taget Dronningen til Forbillede.

¹⁾ Saa vidt jeg ved, findes der ingen dansk Ligprædiken over Dronning Dorothea. Derimod lod Kurfyrstinde Anna holde en Sørgetale over hende i Dresden, som er trykt. Se Ph. Wagner, Eine Leichpredigt gethan zu Dreszden, als der Churfürst zu Sachsen sampt seiner Churfürstl. G. Gemahl der Königin aus Dänemark ein christlich begengnis gehalten Anno 1571 am Tage Martini. Dreszden 1573. 4. Men dette Skrift indeholder intet personalhistorisk.

«Hun var», siges der om Dronningen, «en øm Moder, en driftig Husbestyrerinde, en fredelskende Landsmoder og en gudhengiven Dronning, som opdrog sine Børn til Huslighed og stræng luthersk Rettroenhed. Bibelen var den daglige Læsning i hendes Hus. Anna maatte staaende læse Bordbønnen. Kongedatteren blev holdt til Spinderokken, til Baldyren, til at gaa om i Husholdningen, og endog medicinske Kundskaber bleve ikke fremmede for hende»¹⁾. Men denne hendes opdragende Virksomhed har sikkert nok ogsaa omfattet de Adelsjomfruer, som færdedes i hendes Jomfrukammer og Fruerstue, og som senere selv skulde gaa ud og opdrage kommende Slægter. Iblandt disse maa især fremhæves Karine Brejde, Margrete Reventlov, Birgitte Gøje, Hilleborg og Margrete Bille, Dorothe Lange, Anna Venstermand, Regitse Grubbe og Anna Hardenberg²⁾.

¹⁾ Se Chr. H. Kalkar, «Churfyrstinde Anna af Sachsen» i Folkekalender for Danmark, 1859, S. 65, væsentlig efter sachsiske Kilder, især Fr. O. Stichert, «Gallerie der sächsischen Fürstinnen», Leipzig 1857, 8., S. 262 ff.

²⁾ Karine Brejde, Datter af Hans Brejde til Vargaard i Slesvig og Thale Emmiksdatter fra Refsø, var Jomfru hos Hertuginde Dorothea, førend hun blev Dronning. Hun blev gift med Gunde Lange til Brejninge. 1540 tjente hun endnu Dronningen. Da hun dengang var gift, maa hun altsaa igjen være traadt i Hoftjeneste (D. Mag. 4. R. III, S. 12). Hendes Søster, Margrete, var vistnok ligeledes ved Hove og havde 1555 Bryllup med Pavl Hvitfeld (Dronningens Brev til Mogens Gyldenstjerne d. 20. Oktober 1558 om at lade gjøre en hængende Karm, som hendes Kammerjomfru Regitse skal have lig den, Margrete Hvitfelds fik, findes i Saml. Danske Kongers Historie i Gehejmeark.). — Margrete Reventlov, f. 1525 † 1606, af de fyenske Reventlover, var Datter af Anders Jakobsen Reventlov til Søbo († 1535) og Sidsel Nielsdatter Lange († 1553). Hun blev efter Kongens og Dronningens Raad og Bevilling 1542 gift med den lærde Erik Tygesen Krabbe († 1564). Se Chr. Lavritszøns Ligpr. over hende. Kbhvn. 1607. 8. Bl. Cij. Hendes Søster, Malene Reventlov, blev 1546 gift med Henrik Holck, som var ved Hove. At hun ogsaa har været ved Hove, kan vist-

Flere af disse ere uden Tvivl ligesom Dorothe Lange komne i Jomfrukammeret som Børn. Om den sidstnævnte hedder

nok ikke bevises, men er sandsynligt. — Birgitte Gøje, f. 1511 † 1574, Datter af Rigets Hofmester Mogens Gøje og Mette Albrechtsdatter Bydelsbach, blev 1544 gift med Herluf Trolle, der havde været Hofsinde (T. A. Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøje, 1865. 4.). Hans Broder Børge, Hofmester hos Hertug Hans, var gift med Birgitte Gøjes Søster Pernille. — Hilleborg Bille, f. 1529 † 1602, Datter af Rigets Hofmester Eske Bille og Sophie Krummedige, blev 1549 gift med Ejler Kravfse til Egholm, som senere maatte rømme af Landet, fordi han 1581 havde dræbt sin Hustrus Søstersøn, Tyge Brahe til Hammer. Han døde i Rostok 1599. (Dronningens Brev til Eske Bille om at faa Hilleborg i Jomfrukammeret, dat. Kbh. Sønd. eft. vor Frue Dag præsentationis 1544, findes i Sml. D. Kongers Hist.) En Margrete Bille var ogsaa hos Dronningen og fik 1556 Udstyr til en Vogn (R. Mejborg, Billeder af Livet ved Christian V's Hof, S. 154). Maaske er det den Søster til Hilleborg, der blev gift med Lave Brok til Vemmetofte. Tiden for Bryllupet passer godt med hendes Børns Alder. (Se dog Chr. H. Brasch, Vemmetoftes Historie I, 70, 75, 78 og 93.) Men man kunde ogsaa tænke paa Margrete Bille, Datter af Klavs Bille til Lyngsgaard og Lisbet Ulfstand og Søster til Fru Beate Bille, Otto Brahes (se ovenfor S. 620). Hun var født 1525 og blev gift med Christoffer Lindenov til Drenderup. — Dorothe Lange, f. 1541 † 1613, var Datter af Gunde Lange og Karine Brejde (se ovenfor). 1559 gjorde Dronningen paa Hønborg hendes Bryllup med Jørgen Rosenkrantz. Endnu skal tilføjes, at hendes tre Brødre, Hans, Frederik og Christen, ligeledes som Børn kom til Hove og gik i Skole med Kongebørnene (Jens Gøddisson, Ligpr. over Dorothe Lange. Kbhvn. 1613. 8.). — Anna Venstermand, Datter af Jørgen Venstermand og Alhed Urne, blev 1564 gift med Godske Brokkenhus, der var Dronningens Hofsinde (C. F. Bricka, Kong Frederik II's Ungdomskjærlighed, S. 46—48). — Regitse Grubbe, Datter af Sigvart Grubbe til Lystrup og Mette Pallesdatter Ulfeldt, blev 1559 gift med Erik Urup til Färlöfholm i Skaane (se ovenfor ved Margrete Brejde). Hendes Søster Anna havde vist ogsaa været i Jomfrukammeret. Hun havde 1555 eller 1556 Bryllup med Klavs Urne til Bälteberg (Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 514 og R. Mejborg, anf. Skr. S. 154—55). — Anna Hardenberg, † 1589, Datter af Korfits Hardenberg til Skjoldemose og Mette Christensdatter Skram, blev 1573 gift med Oluf Movritsen Krogenos (C. F. Bricka, anf. Skr. S. 48 ff.). Endnu kunde nævnes

det: «Der hun var ikke uden syv Aar gammel, haver højbaarne Fyrstinde, Dronning Dorothe, salig højlovlig Ihukommelse, med Flid anfordret hos hendes kjære Forældre, at hun maatte komme i hendes Naades Jomfrukammer, hvilket hendes Naade blev bevilget. Og paa fjerde Aar der efter, der hun var ikke uden paa sit tolvte Aar, blev forordnet at skulle være hendes Majestats egen Kammerjomfru. Og var udi hendes Majestatis Hoftjeneste, til hun var paa det attende Aar. Saa hendes N. saa vel som den S. Herre, højlovlig Ihukommelse, Konning Christian III, hendes Naades kjære Herre, havde en synderlig Velbehag af hendes Tugtighed, Skikkelighed og Finhed. Hvilket og deres Naade lod paakjende, saa at, efter hendes kjære Forældre en og anden Sinde begjærede hende der fra hjem til sig, da blev det en stor Unaade optagen, og finge endelig til Svar, at baade hans Kong. Majest. og hendes Majestat vilde være hende i Forældres Sted og ikke lade hende af deres Fruentimmer, førend hun kom saaledes til Alder, at de det med hende udi Gjærningen kunde bevise.» Disse sidste Ord af det anførte Sted ere et af Tidens gængse Udtryk, hvorved Kongen og Dronningen gav tilkjende, at de vilde udstyre hende og gjøre hendes Bryllup. Det var i Øvrigt en Naade, som i Almindelighed vistes de Adels-

forskjellige andre Adelsjomfruer, som i længere eller kortere Tid have været om Dronningens Person, f. Ex. Margrete Podebusk, Anna Skram, Ermegaard Gyldenstjerne, Karen Brokkenhus osv. Det har sin Interesse at se disse Navne. Paa enkelte Undtagelser nær ere de gode gamle danske Adelsnavne. Her findes ingen Holstenere iblandt dem. Det er et af Udslagene af den haarde Kamp, der igjennem den første Halvdel af Christian III's Rege- ringstid førtes imellem det slesvigholstenske Ridderskab og den danske Adel, og som endte med det danske Partis afgjorte Sejr. En udførlig Skildring af denne Kamp findes i A. Heises *Wulf- gang von Utenhof*, Hist. Tidsskr. 4. R. VI, 163 ff.

jomfruer, der tjente Dronningen, og som endog strakte sig videre nedefter til hendes Naades Piger. Men det er tilfælde sandsynligt, at Dronningens Omhu har strakt sig endnu videre, saaledes at hun ogsaa ofte har gjort sin Indflydelse gjældende, naar det gjaldt om at finde Ægtemænd til dem¹⁾. I ethvert Tilfælde maa det ansees som givet, at Samlivet ved Hove imellem de unge Adelsmænd og Adelsjomfruer har medført ægteskabelige Forbindelser, som for de mindre fremragende Adelsslægters Vedkommende have haft til Følge, at de ikke blot have faaet Del i de større og mere indflydelsesrige Slægters Traditioner, men ogsaa, hvad der er væsentligere, ere blevne inddragne i Sameje med disse. Iblant de Slægter, for hvilke disse Forbindelser have faaet særlig Betydning, maa fremhæves den sønderjydske Adelsslægt Holck. Denne Slægt fører som Vaabenmærke en af syv røde Sten bestaaende Mursparre i hvidt Felt, hvorved den adskiller sig fra to andre Slægter af samme Navn, den ene, ligeledes en sønderjydske Slægt, med en imod venstre Hjørne skraatliggende Sten i Vaabenet, den anden, en gammel norsk Slægt, som fører et ved en Pæl delt Vaaben med to Sparrer i første og en halv Lillie til Delingslinien i andet Felt. Disse to sidstnævnte Slægter have ikke spillet nogen Rolle af større Betydning, men nævnes kun her, fordi den Fare altid ligger nær, at det fælles Slægtnavn kunde føre til en Sammen-

¹⁾ Det er bekendt nok, at Dronning Dorothea var meget ivrig for at stifte Ægteskaber indenfor sin egen Slægt, ligesom hun endnu i en fremrykket Alder selv tænkte paa at gifte sig igjen. Det er vist nok derfor ret betegnende for hende, at der iblandt de faa Minder, der endnu ere bevarede fra hende, findes det kostbare Brudesmykke, som hun i sin Tid skjænkede til Staden Kjøbenhavn (Danske Samlinger for Hist., Topogr., Personal- og Literaturhist. VI, 109).

blanding og Forvexling af Personer, for saa vidt som man ikke har Vaabenmærkerne ved Haanden til Sammenligning. Men i Øvrigt er det ikke usandsynligt, at de to sønderjydske Slægter oprindelig have været to Linier af samme Slægt.

De sønderjydske Holcker med Mursparren i Vaabenet fremtræde allerede i Begyndelsen af det fjortende Aarhundrede, men deres Stamtavle lader sig dog ikke med Sikkerhed føre højere op end til Midten af det femtende. Slægtens Forhistorie er vel den samme som mange andre Adelsslægters. I urolige Tider, hvori Landefreden har været brudt, har en fejdelysten Mand samlet sig Midler, som han siden har stillet til sin Landsherres Raadighed imod Sikkerhed i Pantelen, der maaske senere paa Grund af Tidernes Ugunst ikke ere blevne indløste. Ved Siden af disse Omsætninger ere hans Rigdomme og Indflydelse tillige efterhaanden øgede ad forskjellige andre Veje, f. Ex. ved Ægteskab, Arv, Mageskifter osv., og ere derefter gaaede i Arv til hans Børn, med hvilke Slægtens Historie begynder. 1315 nævnes Johan Holck til Kalby¹⁾ iblandt de Mænd, der lovede for Hertug Erik ved Fredslutningen i Nyborg. 1318 er Erik Holck Marschal hos Hertug Erik, og det er vel den samme Mand, der nævnes som Kong Valdemars Marschal 1327, da Kongen pantsatte til ham og Aage Iversen: Vindby, Dravgby, Boseholm, Elsmark, Holme, Svorthorp (i Bylderup Sogn), Æbeltoft og Grindov med Kongsgaarden sammesteds med Stensvaadeng og Mølle for 1000 p lybsk. Endnu i Midten af Aarhundredet havde Ridderen Erik Holck Marsksøn Bylderup Sogn i Pant af

¹⁾ Kallebygaard, forhen en Adelsgaard, 1 Mil n. o. f. Slesvig (J. P. Trap, Statistisk-topogr. Beskr. af Slesvig II, 523). I T. Hofmans Efterr. om d. Adelsm. II, 151 er den forvexlet med Kolbygaard i Thy.

Hertug Valdemar. 1339 nævnes en Ridder Jon Holck i Forhandlingerne imellem Hertug Valdemar og Grev Gert, og en Væbner Johannes Holck besegler 1378 med flere andre et Pantebrev til Biskop Johannes i Ribe. Men henimod Slutningen af Aarhundredet har Slægten maattet fortrække fra Sønderjylland og nedsætte sig i Kongeriget. Grunden hertil maa nærmest søges i de ugunstige politiske Forhold i Hertugdømmet, som medførte, at de Syd fra indvandrede Tyskere trængte de indfødte Slægter til Side. Allerede i Begyndelsen af det femtende Aarhundrede besidde Holkerne betydeligt Gods i Sjælland og især i Jylland, i Aarhus og Ribe Stifter, f. Ex. en stor Del af Hads-herred¹⁾. Men henimod Slutningen af samme Aarhundrede har Forholdet atter forandret sig. De kongerigske Besiddelser blive for største Delen afhændede, og Slægten maa nu igjen søges i Sønderjylland, hvor den efterhaanden samler sig Gods i Sundeved og paa Als. I det sextende Aarhundrede besad Holkerne foruden Rønhave og Ballegaard om end ikke fuldt ud saa dog i Sameje med andre Slægter de mindre Gaarde: Tansgaard, Stensgaard, Melsgaard, Nensgaard og en stor Del andet Strøgods. Efter Christian III's Død indtræder atter et nyt Vendepunkt i de sønderjydske Slægters Historie, idet de nødes til at sælge deres Godser i den kongelige Del af Hertugdømmet

¹⁾ A. Hvitfeldts Danm.s Riges Krøn. Fol. I, 384, 402 og 439. Suhms Hist. af Danm. XII, 412, XIII, 681 og XIV, 582. A. D. Jørgensen, Synspunkter for Opfattelsen af Valdem. Atterdags og Dronning Margretes Historie, i Nord. Tidskr. för Vetenskap, Konst och Industri, utg. af Letterstedtska Föreningen, 1883, S. 210. N. hist. Tidskr. II, 259. — Som Kilder til Slægtens Historie kan endvidere nævnes: Ældste danske Arch. Registr. I, 99, II, 123 og 283, III, 359 og 370, Danske Herreg. IX, 5, 2 og Arch. für Staats- u. Kirchengesch. IV, 290—91, 308 og 313.

til Kong Frederik II og Hertug Hans den Yngre¹⁾. Efter 1590 ere Holckernes Besiddelser i Sundeved og paa Als uden nogen Betydning, og de maa fra nu af, især naar der tillige tages Hensyn til deres Familieforbindelser, betragtes som en kongerigsk Slægt.

Den mest bekjendte Sædegaard paa Als, hvortil Slægten skrev sig i det femtende og sextende Aarhundrede, var Rønhave, dengang en lille befæstet Borg, som laa paa en Halvø imellem Alssund og Avgustenburg Fjord. Godske Holck til Ballegaard levede henimod Midten af det femtende Aarhundrede. Hans Søn Ditlev arvede Rønhave og Ballegaard, og med dennes to Sønner, Christian og Bertel, delte Slægten sig i to Linier. Medens Christian Holcks Linie, der skrev sig til Barritskov i Jylland, allerede uddøde paa Sværdsiden 1588, blomstrer derimod Bertel Holcks Linie endnu her i Landet, delt i to grevelige og en friherrelig Linie.

Henrik Hölck til Rønhave og Ballegaard var Søn af Bertel Holck († 1535) og Katharine Lundt, som havde været Jomfru hos Christian I's Dronning, Dorothea af Brandenburg. Han studerede i Vittenberg 1528 og var under Frederik I øverste Sekretær i Kongens Kancelli, i hvilken Stilling han forblev under Christian III og endnu nævnes 1540. 1536 forlenedes han med Degnedømmet i Bergen, lige som han ogsaa havde Helligetrekongers Kapel i Roskilde Domkirke fra 1538 af til sin Død. 1535 arvede han efter sin Fader Rønhave og Ballegaard, og 1547 skænkede han en Prædikestol til sin Sognekirke i Ulkebøl. Han blev 1546 gift med Malene Reventlov, Datter af Anders

¹⁾ Om Hertug Hans den Yngre og hans omfattende Godskjøb se A. D. Jørgensens fortrinlige Skildring i •Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie•. Kbh. 1882. 8. S. 202 ff.

Reventlov til Søbo i Fyen, og arvede formodentlig med hende foruden Part i Søbo Gjerlev By i Løveherred (1569) og Gods i Andst og Vesterhorneherred (1579). Til Godset i Andst Herred hørte ogsaa Knudsbøl, som han 1579 tillige med Strøgods i Jylland og Fyen maatte bortbytte til Frederik II imod Højgaard med Gods i Fløjstrup, Grejs og Ilved. Han døde samme Aar og ligger tillige med sin Hustru begravet i Jordløse Kirke ved Søbo. Hun levede endnu 1602, da hun var til Stede ved Svigerdatterens, Karine Kravfses, Dødsleje¹⁾. Henrik Holck og Malene Reventlov havde foruden en Datter, Anna, som døde ugift, fem Sønner, hvoraf dog kun tre efterlod sig Børn. Den ældste Søn, Bertel, blev gift med Lisbet Sandberg, en Datterdatter af den fra Christian III's Tid bekjendte Marsk, Tyge Krabbe²⁾, men hans Linie uddøde allerede i det andet Led. Broderen Ditlev Holck blev igjennem sit andet Ægteskab med Margrete Krabbe, en Sønesøns Datter af Tyge Krabbe, Stamfader til de grevelige Linier af Slægten, medens den friherrelige Linie udgik fra den tredie Søn, Christian, igjennem hans Ægteskab med Karine Kravfse, Datter af Ejler Kravfse og Hilleborg Bille.

Den ovennævnte Ditlev Henriksen Holck til Rønhave, Højgaard og Eskildstrup³⁾ blev født paa Rønhave St. Ag-

¹⁾ Danske Mag. 4. R., III, 48. Niels Lauritzøn Arctanders Ligpr. over Karine Kravfse. Kbh. 1604. 8. Det Gods, Kongen 1579 gav i Stedet for Knudsbøl, tilhørte egentlig Maribo Kloster, som han maatte give andet Gods i Erstatning (Jydske Reg. 2, 426. Sml. Mageskifter Nr. 428 og Topogr. Sml.: Maribo Nr. 13 i Gehejmeark.). Samtidig med dette Mageskifte overdroges maaske ogsaa Ballegaard til Frederik II.

²⁾ Om Tyge Krabbe og hans Æt se A. Heise, Familien Rosenkrantz's Hist. II, 100 ff. og 233—40.

³⁾ Rønhave solgte han 1590 til Hertug Hans d. Yngre. I Højgaard havde han kun Part, og Eskildstrup arvede han først med sin anden Hustru.

netes Dag, den 21. Januar 1556, og opkaldtes efter sin afdøde Farbroder, «som blødte sig ihjel af Næsen»¹⁾. Han opdroges hjemme og kom i sit fjortende Aar en kort Tid til Enkedronning Dorotheas Hof. Derefter tjente han Hertug Hans af Sønderborg og blev 1574 af Frederik II forskreven til Markgreve Georg Frederik af Brandenburg²⁾, hos hvem han tjente sig op til Mundskjænk, og i hvis Tjeneste han gjorde flere Rejser, iblandt andre en til Polen, hvor han 1576 var til Stede ved Kong Stephans Kroning. Da han nogle Aar efter var sendt i Markgrevens Ærinde til Frederik II, traadte han i dennes Tjeneste og blev Hof-

¹⁾ Hans Mikkelsen har i sin Ligpr. over Ditlev Hølek angivet den rigtige Fødselsdag, medens Sønnen i sine Optegnelser har den 10. Januar. Han er kommen i Urede med sin Tidsregning, fordi han i Udlandet har regnet med «Ny Stil». Ditlev Høleks Faddere vare: Erik Krabbe til Bustrup, Iver Eriksen Rosenkrantz til Koxbølle, Pavn Mogensen til Blansgaard, Jochum Brejde til Vargaard, Henrik Lundt til Thorsletgaard, Jørgen Hartvig, Moritz Hochen fra Haderslev, Skakki Plilis, Husfoged paa Sønderborg, Baltzer Harberge til Erbikgaard, Jakob Reventlov til Søbo, Fru Anne Ahlefeld, Gregers Arnfelts til Søgaard, Fru Margrete v. Qualen til Avenbøl, Fru Margrete von der Harberge til Snabækklund, Fru Dorothe Moltie til Vanding, Fru Margrete Rotfeld, Hans Høleks til Barritskov, Fru Ermegaard Brejde til Søbo paa Als, Jomfru Ide Hølek, Jomfru Berethe Reventlov, Jomfru Barbara Eriksen til Exstrupgaard, Hr. Pavn Gødelykke, Provst paa Als, og Karsten Bondemand, Borger i Hamburg (Sønnens Optegnelser).

²⁾ I Ligprædikenen kaldes han urigtig Joachim af Brandenburg, men at her menes Markgreve Georg Frederik, er sikkert nok. Dette ses iblandt andet af sidstnævntes Brev, dat. Baden zu Schweiz 26. Maj 1575. Han er paa Rejse og har derfor modtaget Frederik II's Skrivelse med Anbefaling for D. Hølek saa sent, skjønt den allerede var skrevet paa Skanderborg d. 9. December 1574. Han lover at modtage Hølek, dersom han har Plads ved Hove. Brevet findes i Gehejmæark., Registr. 49: Preussen og Brandenburg. Markgreve Georg Frederik af Ansbach, Jägerndorff og Baireuth eller Culmbach, f. 1539 † 1603, styrede Preussen 1578—1603 paa sin sindssvage Fætters, Hertug Albrechts Vegne.

junker 1580. 1585 udnævntes han til Kammerjunker og var tillige Jagtjunker 1587—89. Fra 1586 af tjente han som Hofmester hos Dronningen med 100 Dlr. i aarlig Løn og havde 1585—97 Utstejn Kloster og Allehelgensgods i Bergen i Forlening. 1585 gjorde Kongen og Dronningen paa Frederiksborg Slot hans Fæstensøl med Jomfru Inger Rosenkrantz, der dengang var i Dronningens Jomfrukammer¹⁾. Hun var Datter af Folmer Rosenkrantz til Stensballe og Fru Margrete Gyldenstjerne, som var en af de Adelsfruer, der efter Tilsigelse havde været til Stede hos Dronning Sophie ved Christian IV's Fødsel. Efter Frederik II's Død stræbte Enkedronningen, medens hun endnu havde nogen Indflydelse, at sikre sine Omgivelser gode Stillinger, og efter hendes Indstilling til Rigets Raad blev Ditlev Holck Lensmand paa Københavns Slot 1588²⁾. 1595 fik han Kronborg Len, hvor han var den fjerde Slotsherre (1595—1600). I de følgende nitten Aar havde han derefter Lysekloster i Norge (1600—1), Tryggevælde i Sjælland (1601—14) og tilsidst Gulland, som han overtog efter Brostrup Gjedde 1614. Da han 1619 afløstes i denne Forlening af Christoffer Ulfeldt, trak han sig tilbage til Privatlivet og boede i de nærmest paafølgende Aar paa Erikstrup ved Storeheddinge. Som Lensmand har han faaet et godt Lov. Han roses som en from og gudfrygtig Mand, der var velvillig imod Kleresiet og Præsterne. Han skal ogsaa have bragt god Orden paa Gulland, «efterat det før

¹⁾ Dagen er ikke opgivet, men var maaske den 24. Juli. Den Dag skrev han i det mindste i Dronningens Stambog paa Frederiksborg: G. G. m. g. g. (g: Gott Gebe mir gutt geluce). (Gl. kgl. Sml. 3646. 8. i d. kgl. Bibl.)

²⁾ Enkedronningens Brev til Raadet haves ikke mere, men fandtes tidligere i det nu tabte Arkiv paa Rosenholm (efter en Registr. over dette Arkiv, som haves i Gehejmeark.).

hans Tid var gaaet selsomt til¹⁾, og overalt, hvor han fik Len at bestyre, bar han særlig Omhu for Kirkernes Udsmykning og Vedligeholdelse. Disse bære endnu den Dag i Dag Vidnesbyrd derom, og der er ikke ret mange af dem, som ikke i hans Embedstid have faaet enten Klokke, Altertavle eller Disk og Kalk dels paa Lenenes Bekostning og dels som Gave fra ham selv²⁾.

Den 1. Avgust 1591 gjorde den unge Konge et Dobbeltbryllup paa Kronborg. Ditlev Holck ægtede Inger Rosenkrantz, og Lensmanden paa Frederiksborg, Morten Venstermand til Søholt, havde Bryllup med Anne Andersdatter Galt³⁾. Under Forberedelserne til Festen tjente ved Madlavningen to Overkokke, fem Kokke og ti Kokkedrenge. Kongen gav 50 Rosenobler i Brudegave, og Dagen efter lod han holde Fægteskole paa Kronborg til Ære for de Nygifte. Fra denne Fest skriver sig vist et endnu bevaret Minde: et Hjullaasgevær. Piben bærer Aarstallet 1591.

¹⁾ Niels Streløvs *Chronica Guthilandorum*. Kbh. 1633. 4. Bl. Pp. 2.

²⁾ Dette gjælder saaledes f. Ex. Ramløse (Altertavle), Anise (ligel.), Gildeleje (Disk og Kalk), Ljunge (Klokke), Hillerød (Kalk), Siorslevvester (Klokke), Søllerød (ligel.), Karlebo (Altertavle), Havnelev (ligel.), Magleby (ligel.), Lyderslev (Altertavle og Prædikestol), Frøslev (ligel.), Hellested (Altertavle), Haarlev (ligel.), Vollerslev (Prædikestol) og Højrup (Prædikestol og Stolestader).

³⁾ Hans Mikkelsen har i sin *Ligpr.* over Ditlev Holck urigtig angivet Dagen som 22. Marts. Ejler Brokkenhus har i sine *Optegnelser* (Sml. til *Fyens Hist. o. Topogr.* VI, 291 ff.) d. 1. Avgust, hvilket bekræftes af R. Mejborg, *Billeder af Livet ved Christian V's Hof*, S. 165 og 167. *Tr. Lund, Danm. o. Norges Hist.* I, 5. Bg. S. 140 og 316. Niels Lavritsen Arctander dedicerede d. 24. Avgust 1591 sit Skrift *•Poenitentzis Speyl•* til Ditlev Holck og greb Lejligheden til at lykønske ham til hans nylig indgaaede Ægteskab, *•efterdi han formedelst sin langvarige Svaghed er forhindret i at gjøre det mundtlig•*. Denne Udg. af det nævnte Skrift synes at være gaaet tabt. En Afskrift af Dedikationen findes i Klevenfeldts Sml. i Gehejmearkivet.

Skjæftet er overalt indlagt med Ben, hvori der er indgraveret Fremstillinger af Reinicke Fuchs og af Harernes Triumf over Jægerne. Paa Kolben findes det holkeske Vaaben og Bogstaverne D. H.¹⁾.

Ditlev Holcks og Inger Rosenkrantz' huslige Lykke varede dog kun kort. Hun døde allerede den 29. September 1592, efter at have ligget til Sengs i tre Fjordingaar²⁾. Ægteskabet var barnløst. I henved tre Aar sad Holck som Enkemand og søgte derpaa atter en Ægtefælle, denne Gang i Krabbernes Slægt. Den 8. Februar 1595 tilsagdes ham paa Vegholm i Skaane Jomfru Margrete Krabbe. Hun var født den 4. December 1577 og gik altsaa dengang i sit attende Aar. Hendes Fader, Niels Krabbe til Vegholm, var en Sønneson af Rigsmarsken Tyge Krabbe og Anna Nielsdatter Rosenkrantz fra Bjørnholm. Hendes Moder, Fru Birgitte Skave til Eskildstrup, var en Datter af Herluf Skave og Anna Tygesdatter Brahe fra Tostrup. Margrete Krabbe var i sin Barndom bleven opdraget hos sin Mormoder paa Eskildstrup tillige med sit Sødskendebarn, Sophie Nielsdatter Ulfstand fra Barsebæk, men efter Mormoderens Død (1590) var hun atter vendt tilbage til Vegholm.

Den 20. Juli 1595 gjorde den unge Konge anden Gang Ditlev Holcks Bryllup, denne Gang paa Kjøbenhavns Slot, og atter var det et Dobbeltbryllup. Broderen Christian Holck ægtede Jomfru Karen Kravfse, en Datter af Ejler Kravfse og Hilleborg Bille. Festen fortsattes i de to føl-

¹⁾ Katalog over den hist. Vaabensamling paa Kjøbenhavns Tøjhus. Kbh. 1877. 8. S. 44, Nr. 15.

²⁾ Tirsdagen d. 7. November-1592 blev hun begravet i Nikolaj Kirke (Ejl. Brokkenh.). Ditlev Holck lod senere hendes Lig henføre til Skavernes Gravsted i Sneslev Kirke ved Eskildstrup.

gende Dage, Mandag og Tirsdag den 21. og 22. Juli¹⁾. Ditlev Holck var igjennem sit andet Ægteskab traadt i Forhold til en gammel, rig og anset Slægt, og ifølge et samtidigt Vidnesbyrd førte han i de 38 Aar, hvori Ægteskabet varede, et lykkeligt Samliv med sin Hustru, men det maa dog fremhæves, at han i sine tre sidste Leveaar opholdt sig næsten uafbrudt hos sin Svigerdatter, Fru Hilleborg Kravfse paa Ravnholt i Fyen, medens hans Hustru boede paa Eskildstrup, og hun besøgte ham ikke engang i hans sidste Sygdom. I deres Ægteskab havde de foruden Sønnen Henrik, som vil blive nærmere omtalt nedenfor, to Døtre, der begge fødtes paa Tryggevælde, Anna den 7. December 1602 og Magdalene den 21. November 1604.

Efterat Ditlev Holck havde afgivet det gullandske Len 1619, levede han som Privatmand²⁾. Da han allerede

¹⁾ Mejborg, Anf. Skr. S. 167. Hofman, D. Adelsm. har paa Holckernes Stamtavle urigtig 10. Avg. som Christian Holcks Bryllupsdag. Kongens Brev til Fru Birgitte Skave om at møde med sine Jomfruer til Ditl. og Chr. Holcks Bryllup d. 20. Juli er dat. d. 12. Juni 1595 og findes i Gehejmeark. Det er undertegnet af Regeringsraaderne Chrff. Valkendorf og Ar. Hvitfeld. Ifølge Anna Krabbes Antegnelse i Niels Kaases Ligprædiken stod Chr. Holcks og Karen Kravfses Velkom i Kjøbenhavn d. 23. Juli 1595. Under Lystigheden paa Festens tredie Dag traf man vistnok udenfor paa Slotspladsen Forberedelser til en Henrettelse, hvorved vel ogsaa en Del af Brudfølget har givet Møde. D. 23. Juli blev Peder Norby halshugget ved Slottet i Kjøbenhavn (Ejl. Brokkenh.). V. A. Secher, Sml. af Kongens Rettertings Domme 1595—1604. S. 19 ff.

²⁾ Ved Siden af sin Stilling som Hofembedsmand og som Lensmand havde Ditl. Holck kun haft meget faa offentlige Hverv. Frederik II sendte ham som Gesandt til Sverig til Kong Johan III's Bryllup med Gunild Bjelke d. 21. Februar 1585. Sønnen, Henrik Holck, skriver derom: •I samme Bryllup blev hun kronet om Søndagen, fordi han vilde ikke vies til en slet Jomfru, derfor viedes de først om Mandagen tilsammen. I den svenske Krig laa D. Holck som Kommissær i Rostock og Warnemünde i 16 Uger og modtog Krigsfolk, som han sendte til Kalmar og Elfsborg, og i September

dengang skrev sig til Eskildstrup, som beboedes af hans Svigermoder, Fru Birgitte Skave, maa han formodentlig have faaet en Part i Gaarden. Erikstrup ved Storeheddinge, som han beboede i flere Aar, har hans Hustru maaske ligeledes arvet en Part i efter sin Søster, Sophie Krabbe, der havde været gift med Christen Eriksen Valkendorf¹⁾. I det sidstnævnte Aar havde Holck fyldt sit treogtresindstyvende Aar, det niende Climacter eller store Fareaar, som man i hin Tidsalder ansaa for vanskeligt at komme over. Alderdommen havde vistnok ogsaa begyndt at gjøre sig gjældende, men da han endnu levede i femten Aar og der intet forlyder om, at hans Arbejdskraft var nedbrudt, ligger det nær at undersøge, hvormed han da har udfyldt denne Tid, saa meget mere som hans Jordbrug og Godsbestyrelse dog ikke kan have optaget den i noget stort Omfang. Hvad hans Dannelse angaaer, da har han for-

1613 sendte Christian IV ham til Wolfenbüttel til Hertug Henrik Julius's Begravelse. Han ledsagedes af Erik Juel, Iver Vind og Jørgen Ernst Worm (Danske Saml. for Hist., Topogr., Personal- og Literaturhist. IV, 5). I Danske Mag. II, 316 siges, at han blev Rigsraad 1596 og aflagde sin Ed d. 10. Juni, men det er en Misforstaaelse og Forvexling med Broderen, Christian Holck.

¹⁾ Erikstrup blev oprettet til Hovedgaard af Erik Valkendorf til Glorup og arvedes senere af hans uægte Søn, Christen Eriksen, der blev adlet af Christian IV 1616 og allerede som ufri Mand havde været gift med Sophie Krabbe. Han ejede tillige Flienge i Skaane, som han havde kjøbt af sin Hustrus Søster, Ellen Krabbe, der efter sin første Mands, Frederik Skovgaards, Død havde ægtet en Bartskjær i Kjøbenhavn, hvorfor hun formodentlig har maattet sælge sit Adelsgods. Sophie Krabbe døde allerede 1616, og da hendes eneste Barn fulgte hende i Graven et halvt Aar efter (Suhms Sml. 1. Bd., 2. Hefte, 119), har Christen Eriksen maattet skifte med hendes Arvinger, hvorved de maaske for en Tid have faaet Part i Gaarden. Han døde 1648 og synes da i en længere Aarrække at have boet i Næstved (Chr. H. Brasch, Vemmetoftes Historie I, 97 og II, 1).

modentlig erhvervet sig den under Hoftjenesten. I Latin-skole havde han aldrig gaaet, og hans Undervisning i Hjemmet har sikkert nok ikke været meget omfattende. Men han manglede ikke Sans for boglig Syssel, og der er nogen Sandsynlighed for, at han har ofret en Del af sin Tid til religiøs og historisk Læsning. Dersom man kan slutte noget af den Rejseplan, der blev fulgt af Sønnen, da han var i Udlandet, maa Ditlev Holck i det mindste en Tid lang have heldet til den kryptokalvinske Retning. Han havde staaet i et fortroligt Forhold til Niels Lavritsen Arctander, som var Slotsprædikant i Kjøbenhavn i de Aar, Holck havde Slottet i Forlening, og dette Forhold fortsattes, efter at Arctander var bleven Biskop i Viborg. Han havde indledet de to Udgaver af sit «Poenitentzis Speyl» med Tilskrifter til Holck og hans Hustruer¹⁾, og i den mellemliggende Tid havde han paa Holcks Bekostning oversat og udgivet Niels Hemmingsens Skrift: «Tractatus de gratia universali». Originalen, der var udkommen 1591, frembød store Vanskeligheder for en Oversætter paa Grund af det danske Sprogs Fattigdom, og Niels Hemmingsen havde selv raadet Holck til at se Tiden an, «indtil

¹⁾ Nic. Laurentii Arctander Nidrosiensis Poenitentzis Speyl. Kbh. 1591. — Forbedr. oc former. Sst. 1609. 8. Om den første Udgave, se ovenfor S. 634². I den anden Udgave skriver han til D. Holck og Margrete Krabbe: «Eders Venskab har ikke været som Verdens Børns pleyer at være, om huilcke en aff de Gamle haffuer sagt, at de ere largissimi promissores, vanissimi exhibitores, det er at de loffue paa det rundeligste, men de holde det ikke paa det ringeste.» N. Lavr. Arctander var født 1561 i Qvernes i Trondhjem Stift, blev Student 1578 og studerede siden Theologi i Marburg. 1585 udnævntes han til Slotsprædikant i Kjøbenhavn og blev 1595 Biskop i Viborg, † 1616. Han var en bekjendt asketisk Forfatter. Se Fortalerne til hans «Speculum miserie humanæ», Kbh. 1610 og «Troens Triumph oc Seyer», Kbh. 1614. N. kirkehist. Sml. VI, 78 og 854.

hun kunde blive udsat paa Tydsk, hvilket er et meget ordrigere Sprog», men da denne fornam, at der var intet i Tydsken at foryente, vedblev han at drive paa Arbejdet. Oversættelsen udkom 1593¹⁾. Aaret før var et andet Skrift blevet udgivet Ditlev Holck til Ære og Villie. Det var Mester Anders Foss' fire Tabeller eller Stamregistre over Danmarks og Norges Konger, fordanskede af Jakob Madsen²⁾. Endnu et Vidnesbyrd om Holcks Forkjærlighed for historiske Sysler fremkom 1633, Aaret før hans Død, igjennem Niels Streløvs Gullands Krønike; Forfatteren skriver, at det har været forbundet med store Vanskeligheder at sammenskrive dette Værk. Ofte har han begyndt paa det, men lige saa ofte har han atter lagt det til Side, fordi det syntes ham umuligt, at bringe noget ud deraf, og det vilde aldrig være udkommet, dersom ikke Ditlev Holck, der ogsaa paa mange andre Maader havde gjort sig fortjent af Gulland, tillige med Falk Lykke havde vedblevet at opmuntre og understøtte ham og udlaant ham Bøger af deres Bibliotheker³⁾. Ditlev Holck har altsaa ogsaa haft et Bibliothek. Det er blevet sagt om den gamle Marsk Sten Maltesson til Holmgaard, som døde 1611, at Gud gav Naade til, at hvad den salige Mand ikke besynderlig havde lært i boglige Kunster, det blev oprettet i andre adelige Dyder og kristelig og lovlig Idræt⁴⁾. Det

¹⁾ D. Niels Hemmingsøns Bog om Guds Naade, som tilbiudis alle Menniske til Salighed. Udsett af Latinen ved N. Lavritzson A. N. Kbh. 1593. 8. Fortalen Bl. C.

²⁾ Om M. Anders Foss' Taffler eller stam Register, hvoraf der nu kun findes to Tavler i Fol., se Danske Saml. for Hist., Topogr., Personal- og Literaturhist. I, 94.

³⁾ Hans Nielsen Streløvs Guthelender, Chronica Guthilandorum. Kbh. 1633. 4. Indledn.

⁴⁾ Povel Mortesson Ostrup, Ligpr. over Steen Maltesson. Kbh. 1613. 4. Bl. V.

samme kunde ogsaa siges om Ditlev Holck og mange andre af hans Standsfæller. Men da Holck forstod at sætte Pris paa Lærdom, hvor han mødte den, tør man vist ogsaa forudsætte, at han har været bestemt paa at give sin Søn en Opdragelse, som svarede bedre til Tidens Fordringer end den, han selv havde faaet. Hvorvidt hans faderlige Bestræbelser i denne Henseende lykkedes for ham, vil blive vist i det følgende.

Henrik Holck, Ditlev Holcks og Margrete Krabbes ældste Barn og eneste Søn, blev født paa Kronborg i Tvillingernes Tegn den 18. April 1599¹). Barnets første Pleje synes at have været betroet hans Farmoder, Fru Malene Reventlov. Christian IV havde netop Dagen forud fuldendt Forberedelserne til sin store Nordlandsfart. De syv Orlogsskibe, som skulde ledsage Kongeskibet «Viktor», vare allerede afsejlede til Flekkerø, hvor de skulde afvente ham. Den 17. April løb Viktor ud, og Dagen efter lagde Kongen til ved Kronborg. Skibet gav Hilsen med ni Skud,

¹) Som Hovedkilde til Henrik Holcks Historie maa nævnes Optegnelser i hans egen Stambog, som han indleder med Oplysninger om sine Forældre og nærmeste Slægt, udskrivne af originale Optegnelser af hans Farfader, Henr. Holck, af hans Mormoder, Birgitte Skave, og af hans Svigermoder, Dorte Banner. Derefter følger en Selvbiografi, der er ført frem til Aaret 1629. Disse Optegnelser ere indførte i Bogen i det sidstnævnte Aar, i April Maaned, medens han laa i Kvarter i Odense, og en Fortsættelse deraf er senere tilført, som det synes i Slutningen af August 1630. Han henviser desuden i Stambogen til Dagbogs-optegnelser, men disse findes ikke mere. Stambogen saa Klevenfeldt 1730 paa Orebygaard, hvor han tog en i Øvrigt unøjagtig Afskrift af den, som nu findes i det store kgl. Bibliothek (N. kgl. Sml. 2022. 4.). Originalen fandtes, ifølge en Erklæring fra Grev Chr. Christoffer Holck endnu paa Orebygaard i November 1746. Senere har den været anset for tabt, indtil den for et Aars Tid siden blev fundet i Gehejmearkivet, hvor jeg forgjæves havde søgt den i en lang Aarrække.

som besvaredes fra Fæstningen. Christian IV sejlede i Land i en Esping og besøgte sin Lensmand. Han bragte det nyfødte Barn sin første Hilsen og udtalede sin Forhaabning om, at Drengen vilde blive en god Soldat. Efter et Par Timers Ophold vendte han atter tilbage til Viktor, som først senere hen paa Dagen lettede og stod Nord paa¹⁾, og «der skete stor Skyden baade paa Skibet og Slottet», indtil Kongen var sejlet forbi. Men under al denne Tummel var Farmoder i Barnekammeret, optagen af Uro og Angst for Sønesønnen, og «hun brugte alle Midler, for at Barnet ikke skulde blive døv af al den Skyden». Han, der senere skulde afslutte sit Liv paa Krigerbanen, fik saaledes paa en ejendommelig Maade sin Indvielse allerede paa Vuggen.

Den 29. April 1599 var der stor Fest paa Kronborg. Drengen blev døbt og kaldet Henrik efter sin Farfader. Dronning Anna Catharina var selv til Stede paa Slottet tillige med sin Broder, Markgreve Avgust af Brandenburg. De vare begge Faddere. Markgreven mødte i egen Person, medens Dronningen lod sig repræsentere ved sin Kammerjunker, Apitius von Grönenberg²⁾. Foruden de fyrstelige Personer nævnes endnu tyve andre Faddere, og at Barnets Farmoder, Fru Malene Reventlov, og dets Mormoder, Fru Birgitte Skave, ogsaa vare iblandt disse, er en Selvfølge.

¹⁾ Jon. Carisius's Beretning om Christian IV's Rejse i J. H. Schlegels Sml. zu dän. Gesch. 1. Bd. 4. St. S. 55—56. D. Mag. 4. R. II, 389.

²⁾ Avgust, Søn af Kurf. Joachim Frederik af Brandenburg, var født 1580 og døde 1601 som Domherre i Strasburg. Hübners geneal. Tab. Nr. 178. Efter Christian IV's Befaling blev han ansat som Hofjunker (14. April—10. Oktober 1599). J. Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872, S. 138. — Om Apitius v. Grönenberg se H. Fr. Rordam, Univers. Hist. III, 494—96 og D. Mag. 4. R. IV, 22.

En af de sidstnævnte har sikkert nok holdt ham over Daaben¹⁾.

Der vides ikke meget om, hvorledes Fru Margrete Krabbe har varetaget sine Moderpligter overfor Drengen. Men her skal dog fremhæves et enkelt Træk, som viser, at hans Liv har svævet i alvorlig Fare allerede i hans første Aar. Da han var et Fjerdingaar gammel, stillede hun ham op paa et Bord imellem nogle Sølvkander for at se, om han kunde støtte paa Benene. Men ved en Uagtsomhed fra hendes Side faldt han ned paa Gulvet og besvimeede. Til al Held skulde han netop i Bad, og Løvevandet var allerede varmt. Han blev strax lagt deri og kom sig snart til Rette, uden at dette Uheld efterlod sig Følger, der vare af nogen Betydning for hans senere legemlige Udvikling. «Tredie Aarsdagen efter hans Fødsel blev han maalt og var da halvanden sjællandsk Alen høj vel maalt.» Men dengang var han vist ikke længer under Moderens Opsigt; thi i god Overensstemmelse med gammel Skik og Vedtægt hos den danske Adel blev han optugtet hos sin Mormoder, Fru Birgitte Skave paa Eskildstrup, hvor hans Moder ligeledes i sin Tid paa samme Maade var bleven opdraget hos sin Mormoder²⁾. Dette gamle Herresæde, som ligger i Midtsjælland, halvtredie Mil syd for Ringsted, havde siden Dronning Margretes Tider været

¹⁾ Henrik Holcks Faddere vare foruden de ovennævnte: Christoffer Valkendorf, Rigets Hofmester, Christan Frijs, K. M. Kantsler, Henrik Rammel, Axel Brahe, Christian Hølek, Jørgen Brahe, Klavs Podebusk, Tage Krabbe, Apitius v. Grönnenberg for sin egen Person, Anders Sinklar, Dronningens Kammerjunker, Kirsten Bylle, Birgitte Hvitfeld, Hofmesterinden, Elisabet Rosenkrantz, Jomfru Elline Krabbe, Henrik Lejel, Borgemester og Tolder, Morten Jensen, Toldskriver, Birgitte, s. Frands Skriveres, Birgitte, s. David Hansens.

²⁾ Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 1 ff.

i Slægten Skaves Eje. Det var to Aarhundreders Traditioner, som i Slægt efter Slægt havde samlet og fæstnet sig i den Kreds, hvori Drengen førtes ind, og det var naturligt, at de maatte træde ham i Møde med en ganske særlig Styrke i Mormoders Person; thi Birgitte Skave var den sidste af sin Slægt.

Skaverne havde altid været en lidet talrig Slægt, som kun i enkelte Slægtled havde formaaet at gjøre sig gjældende paa en mere fremtrædende Maade, men igjennem Familieforbindelser med fremragende danske Adelslægter var dens Anseelse og Selvfølelse efter Haanden øget i en betydelig Grad.

Skavernes Vaabenmærke, et Marekors¹⁾, lader sig allerede paavise 1356 og føres da af en sjællandsk Adelsmand, Andreas Bossøn, uden at Slægtsnavnet er tilføjet, men 1378 findes baade Navnet og Vaabenet i et Brev, der er besejlet paa Sjællands Landsting af Jakob Scaue. 1401 nævnes Ridderen Johannes Skave til Eskildstrup, og fra den Tid af har Gaarden, som ovenfor bemærket, været i Slægtens Besiddelse, indtil den uddøde 1634²⁾. Vi skulle ikke forfølge Slægtens Historie igjennem dens enkelte Slægtled, men her skal kun paapeges nogle ret mærkelige Minder fra Danmarks Middelalder, hvortil dens Navn er knyttet, og som vidne om, at den ved Siden af en ud-

¹⁾ Om Marekorset se: Goethes Faust, herausgeg. von G. Loeper, Berlin 1870. 8. 1. Th. S. 47. Det samme Vaabenmærke førtes i Middelalderen ogsaa af flere schwabiske Adelslægter, f. Ex. af Slægterne Stahler og Degelin von Wangen.

²⁾ Klevenfeldts Sigilværk og hans Saml. til Skavernes Hist. i Gehejmark. Navnet Skave findes dog allerede 1231 i Kong Valdemars Jordebog, hvor der nævnes en Thordh Scaue, som havde Jord i Fæste i Eskildstrup og Gundslevmagle paa Falster (K. Valdemars Jordebog ved O. Nielsen. Kbh. 1873, S. 30 og 113). Men han synes dog ikke at have været af Adel.

præget Slægtssans ogsaa har ladet højere og mere ideelle Interesser raade igjennem sit Livsløb. Først skal nævnes St. Søren's Kirke i Holmstrup, Skippinge Herred, i Nærheden af Skarriidsø, der er bekjendt ved sit store, smukke Kor med en rigt udstyret Altertavle og ti Korstole. Koret blev opført omtrent 1489—92 af Biskop Niels Skave af Roskilde «til Ære for den berømmelige Bekjender St. Søren, der fik et glimrende Vidnesbyrd af Vorherre ved to Mirakler, som skete paa dette Sted til ulykkelige Menneskers Hjælp». Ogsaa Niels Skaves Broder, Herluf, deltog med sin Hustru, Øllegaard Valkendorf, i Korets Udsmykning, idet de dertil skjænkede et malet Vindue Jomfru Maria og St. Søren til Ære. Paa samme Tid, som Niels Skave lod Bygningen opføre, gav han tillige til Kirken ti Gaarde og oprettede et Alter for Jomfru Maria og alle Helgener, ved hvilket der skulde holdes daglige Sjælemesser for hans Slægt, for hans Forældre, Niels Skave og Dorthe Snecken, for Broderen, Herluf, og hans Hustru, Øllegaard, for Halvsøsteren Birgitte Daa, for Christoffer Jensen og Margrete Godov (Søsterdatter), for Klavs Daa og Dorthe Herlufsdatter. For dette Vikariedom skulde de Skaver raade, saa længe en Mand var tilbage af Slægten. Ogsaa i Roskilde Domkirke indstiftede Niels Skave senere en lignende Altertjeneste med Sjælemesser for Slægten. I Domkirken findes desuden endnu hans lukkede Korstol, prydet med Skavevaabenet og med Ornamenteringer fra Gothikens Glansperiode. I den søndre Gang ovenfor hans Grav hænger et gammelt Skjold med Slægtens Vaaben — det eneste Vaabenskjold, som er bevaret her i Landet fra Middelalderen, men særlig dets Form som Turnérskjold gjør det tvivlsomt, om det indtager sin oprindelige Plads, da Niels Skave ikke kan have ført det. Man kan heller

ikke deraf slutte, at Skaverne have haft deres Gravsted der; thi dette maa vist søges i Ringsted Kirke, hvor der ligger i det mindste tretten Mænd af Slægten — deriblandt flere Riddere, og sex af disse Mænds Hustruer. Det kan derfor nok forholde sig rigtigt, hvad der siges i en gammel Optegnelse, at største Delen af det Ringsted Gods er kommet fra de Skaver¹). Igjennem Niels Skave naaede Slægten sin højeste Anseelse. Han havde været Kong Hans' Kansler, og blev efter dennes Ønske 1485 valgt til Biskop i Roskilde, hvor han døde 1500²). Før og efter hans Tid har Landsdommerembedet i Sjælland flere Gange været beklædt af Mænd af denne Slægt, sidste Gang af den yngre Herluf Skave, som døde 1583. Ogsaa fra denne Virksomhed er bevaret et Minde: «Jydske Lov i tre Bøger, Sjællands Lov i tre Bøger, item Kierke-Skraae», skrevet 1470 paa den ældre Herluf Skaves Bekostning og siden i Aaret 1570 i den yngre Herluf Skaves Eje. Bag i Haandskriftet findes flere Optegnelser vedkommende Slægten, men de synes med Hensyn til Tidsangivelserne at være mindre paalidelige. Men desuden findes der ogsaa Uddrag af en ældre, som det synes, svensk Krønike om Dronning Margretes Sejr paa Falen over Kong Albrecht³).

¹) Kirkehist. Saml. II, 31—40. Maaske skjænkede dog Herluf Skave og hans Hustru flere malede Vinduer til Koret, men kun det ene er endnu bevaret og findes i oldnord. Museum (Antiquar. Annal. IV, 432). Sjælemesserne i Holmstrup stiftedes ifølge Optegn. i Klevenfeldts Sml. 1489, medens en lignende Stiftelse i Roskilde Domkirke først skriver sig fra 1495. Gavebrevene synes i Øvrigt at være enslydende (Danske Diplomer i d. Arnæmagnæanske Sml. i Univers. Bibl. 28, 6, 46, 22—26 og 47, 6). — St. Friis, Roskilde Domkirke S. 112—13 og 222. D. Mag. 4. R. V, 218. A. Reyersen, Beskrivelse over St. Bendts Kirke i Ringsted, S. 55 ff.

²) Suhms Saml. I, 2, S. 169 og C. Molbech, Hist. Aarbøger III, 27.

³) Haandskriftet findes i Univers. Bibl., Arnæmagnæanske Sml. 9. 4.

Den ovennævnte yngre Herluf Skave, den sidste af sin Slægt paa Mandslinien, var gift med Fru Anne Brahe, Datter af Tyge Brahe til Tostrup og Sophie Rud og Søster til Otte Brahe, der var gift med den ovenfor omtalte Beate Bille. Af deres Børn døde tre Sønner, Movrids, Tyge og Klavs i en ung Alder før Faderen, og kun to Døtre, Margrete og Birgitte, naaede den modnere Alder. Den førstnævnte blev gift med Niels Ulfstand til Barsebæk, men de døde begge med en Dags Mellemlum 1575 og efterlod sig en Datter, Sophie Ulfstand, som senere ægtede Klavs Podebusk til Krapperup, der fik Barsebæk med hende. Birgitte Skave blev gift med Niels Krabbe til Vegholm i Skaane, der døde 1584. Han var en Søn af Mogens Krabbe og Karen Geed og Sønesøn af Marsken Tyge Krabbe.

Birgitte Skave var født Fastelavns Søndag, den 4. Februar 1554. Da hun blev Enke efter Niels Krabbe, var hun altsaa kun tredive Aar gammel, og hun hensad derefter i sin Enkestand i halvtresindstyve Aar. Hun døde den 13. Januar 1634, firsindstyve Aar gammel. Hendes Moder, Fru Anna Brahe, synes at have besiddet Eskildstrup til sin Død 1590, og det er formodentlig af Hensyn til Skiftet efter hende, at Gaarden blev taxeret den 25. Juni 1593 af Sten Brahe til Knudstrup, Valdemar Parsberg til Jernid og Eske Bille til Ellinge. Taxationen var udmeldt af Klavs Podebusk til Barsebæk¹⁾ og Birgitte Skave. Byg-

Efter Herluf Skaves Død gik det i Arv til Klavs Podebusk og kom senere i Rostgaards Eje, men blev derefter købt af Arn. Magnussen. Hist. Tidsskr. 5. R. III, 401.

¹⁾ Klavs Mavritssøn Podebusk var, som ovenfor bemærket, gift med Birgitte Skaves Søsterdatter. Det var altsaa paa sin Hustrus Vegne, at han tog Del i Skiftet efter Anna Brahe. Han havde været en af de rigeste Mand i Skaane, men havde ved Aarhundredets Slutning forødt sin store Formue og efterlod ved sin

ningerne ansattes til en Værdi af 1000 gamle Dlr. Skjønt Skiftet først kom til Afslutning ti Aar efter, har hun dog vist overtaget Gaarden kort før Aarhundredets Udgang og derefter ombygget den¹⁾. Da hun gjør Indtrykket af at have været en livskraftig Kvinde endnu i en fremrykket Alder, har hun vel selv kunnet bestride sit Landbrug og sine Pengeomsætninger. Men ved Siden deraf har hun sikkert haft Tid nok til at leve i Minderne om de svundne Tider. Der var begyndt at blive tomt omkring hende, og Døden havde tidlig gjort sin Høst iblandt hendes nærmeste Slægt. Men til Savnet af de Afdøde kom Sorgen over tre af hendes Børn, der efter hendes Opfattelse maatte betragtes som vanartede. Den ældste Datter, Ellen, ægtede efter sin første Mands, Frederik Skovgaards, Død en ufri Mand, der var Barts kjær i Kjøbenhavn, en anden Datter, Sophie, blev gift med Christian Eriksen, en uægte Søn af Erik Valkendorf til Glorup, der dog senere blev adlet, og hendes yngste Søn, Ejler, fik en ufri Kvinde. Men hvad hun havde samlet ind af Erfaringer i sit lange Liv, har hun vistnok trofast overleveret til de Børnebørn, som betroedes til hendes Optugtelse. Hos hende opdroges foruden Dattersønnen, Henrik Holck, ogsaa hans Søster, Anna, der kom til hende, da hun var omtrent tre Aar gammel,

Død 1616 Enken i den yderste Fattigdom (Skånske Herregårdar VI, 4: Barsebæk).

¹⁾ Paa Eskildstrup Hovedbygning var tidligere indmuret en Sandsten over Hovedindgangen med følgende Indskrift: •Anno 1600 lod ærlig och velbiurdig Frue, Fru Birgitte Schafve, sal. Niels Krabbes til Wegholm, dette Hus bygge paa Eschelstrup. Da Gaarden brændte 1847, blev Stenen slængt bort og forsvandt. Men det var dog ikke Birgitte Skaves Bygning, der brændte; thi den var forlængst bleven ombyggt af en senere Ejer, Joh. Saaby, omtr. 1760. (D. Herreg. XIII, 3: Eskildstrup.) 1613 gav Birgitte Skave en Altertavle til sin Sognekirke i Sneslev.

og blev paa Eskildstrup i fire Aar. Hun var derpaa hjemme i tre Aar og vendte siden tilbage til Mormoder, hos hvem hun blev, indtil hun naaede den modne Alder. Ogsaa Sønnedatteren, Elisabet Krabbe, optugtedes en Tid lang paa Eskildstrup. Hun kom til Mormoder, da hun var omtrent halvandet Aar gammel, og var hos hende i to Aar.

«Dette glipper aldrig, mercke sig ickon der effter huo, der vil, at huad Børnene see Forældrene giøre for dem, det giøre de strax efter; huer giøre derfor, som han for Gud, huilken strengelig vil høre Regnskab i sin Tid, vil oc kand vel forsuare.» Denne i og for sig sunde pædagogiske Bemærkning nedskrev Præsten Jens Lavritsen Zeuthen 1609, idet han tænkte paa Børnelegene i den rosenkrantzske Kreds paa Rosenholm. Den lille treaarige Ide Rosenkrantz var bleven syg. Det mærkedes først derved, at der var Uenighed imellem Børnene. Hun vil ikke lege med sin Broder Gunde, der har foreslaaet hende at lege: «gaa til Kirke». Legen var i Øvrigt simpel nok og ikke meget anstrengende. Den bestod i, at de gik bag en Stol og skjulte sig. Samme Forfatter har ved given Lejlighed meddelt flere saadanne Træk, men de gaa alle i samme Retning. Den lille Otte Rosenkrantz, fortæller han, brød ofte sin Leg af og gik hen i Stuen og lagde sig stille paa Knæ paa en Skammel — et Minde fra hans Moders Bedekammer¹⁾. Et enkelt saadant Træk kan have noget tiltalende ved sig, men gjentages de i det uendelige,

¹⁾ J. Lavritsen Zeuthens Ligpr. over Otte og Ide Rosenkrantz, Kbh. 1608 og 1609, og over Jørgen Rosenkrantz 1608. I den sidstnævnte maa fremhæves en smuk og rørende Udtalelse af den lille Jørgen Rosenkrantz, da han engang stod overfor sin Farfaders Billede.

gjøre de et frastødende Indtryk og vidne om noget sygeligt og overspændt i Omgivelserne. Dette indføres ogsaa kun her for Modsætningens Skyld. Det har jo dog noget ganske anderledes tiltrækkende ved sig at se en sund og livlig Dreng som Henrik Holck buldre frem, maaske iført et Stykke af en af Forfædrenes Rustninger, et Par Skjorte-flanker eller en Stormhue, der vel skjuler hans halve Person; «thi hans meste Leg», skriver han, «var om Krig af Holger Danskes Krønike og Kæmpeviserne altid». Da Christjern Pedersen 1534 udgav Karl Magnus's og Holger Danskes Krøniker, udtalede han det Haab, at de maatte kunne tjene til at opflamme unge Mænd til at tage godt Exempel til at bruge dem mandelige i Orlog og Krig baade ude og hjemme; og hans Biograf tilføjer, at deri tog han ikke Fejl; «thi derom er der næppe Tvivl, at de med al deres fantastiske Leg, har gjort det igjennem de mange Slægtled, de allerede har gjennemvandret»¹⁾. Det er derfor her ikke uden Interesse at nævne Henrik Holck som Exempel paa, hvorledes Holger Danskes Krønike har slaæet igjennem og faaet sin Betydning. Han omtaler ikke, hvornaar eller hvorledes den er kommet til at fylde hans Fantasi. Er det foregaaet paa Eskildstrup hos Mormoder — og det er det sandsynligste —, maa det være sket, førend han fyldte sit syvende Aar; thi fra den Tid af begyndte han sikkert nok sin egentlige Skolegang i andre Omgivelser. Men da han altsaa ikke endnu har kunnet læse, maa den vel være fortalt for ham i Børnekammeret. Og Mormoder havde meget mere at fortælle ham. Nogle Aar før han kom til hende, havde hun ladet skrive og male sin Vaaben-

¹⁾ Chr. Pedersens Danske Skrifter ved C. J. Brandt V, 135 og 532 ff. C. J. Brandt, Om Lunde-Kanniken Chr. Pedersen og hans Skrifter. Kbh. 1882, S. 272 og 277—78.

bog med sin Mands, Niels Krabbes, og sine egne toog-tredive Aner¹⁾, og naar hun tog den frem og forklarede Vaabenbillederne for ham, ere vel alle de gamle Minder atter dukkede op, og han har lyttet med stille Forundring til hendes Förtællinger om de gamle Slægter og deres Bedrifter. Naar hun viste ham Skavernes Aner, har hun sikkert nok standset ved Vasaernes Vaaben og fortalt om Gustav Eriksen og hans Fangenskab i Danmark, om den onde Kong Christjern, om hvorledes Gustav indtog Sverig, og om Sønnen, Kong Erik, der krigede med Kong Frederik; hun har vist heller ikke glemt at nævne Admiralen Herluf Trolle, hendes Faders, Herluf Skaves, Sødskendebarn. Saa har hun vel ogsaa fortalt om hans Sejr over Svenskerne, og hvorledes han og Birgitte Gøje stiftede den adelige Skole paa Herlufsholm, hvor Herluf Skave havde været Skoleherre, og hvor Henrik Holck snart skulde gaa «frit for sin moderne Slægts Skyld». Meget andet har hun kunnet fortælle ham — det kunde blive en hel Danmarks Historie fra Dronning Margretes Dage lige ned til den unge Kong Christians. Dag for Dag ere vel de gamle Billeder atter komne frem, og efter Haanden har han saa selv kunnet fortælle om dem paa sin Maade. Paa en Tid, hvor man manglede Børnebøger, var det ret

¹⁾ Stambogen findes endnu i det st. kgl. Bibliothek (N. kgl. Sml. 1280. 4.). Paa det forreste Blad staaer: -Denne Bog hørre mig Birritte Skaffue thill Eskelsterup thill, och haffuer ieg laditt malle udj denne Sallige Niels Krabbes och minne Vaabbenn, som er 32 aff hansz Anner och 32 aff minne Anner, dattum Wegholm denn 12 Decembris 1598. Bogen har efter hende tilhørt Henrik Stensen, Otte Kaas og Hilleborg Stensen, som have skrevet deres Navne deri. Senere var den i Klevenfeldts Eje og kom efter hans Død til det st. kgl. Bibliothek. Henr. Holck har fra denne Bog optaget en Del af sine heraldiske og genealogiske Optegnelser.

praktisk at bruge Stambøgerne med de malede Vaabener; thi paa samme Tid, som man forklarede Vaabenbillederne, udviklede man tillige Børnenes Slægtssans. Saa har Mormoder vel ogsaa standset ved Krabbernes Vaaben, ved «Hr. Tyge Krabbe, Danmarks Riges Marsk,» og hun har vel udmalet for ham Kampen i Fantehullet, hvor Marsken slog Hr. Aage Hansen Thott og tog det svenske Hovedbanner, som han bragte til Kjøbenhavn til Kong Hans, der lod det ophænge i vor Frue Kirke. Hun behøvede blot at vende nogle Blade, saa stod hele Historien fortalt der. Og naar de sad saaledes med hinanden og glemte alting uden omkring dem, kunde det maaske ogsaa hænde, at Mormoder begyndte at synge Kæmpeviserne om Kampen i Fantehullet: «Her Aagj sider y Suerig» og «Her Aagi hand seder offuer brede Bourde» til Melodien: «Her Erick Ottesen henter Dronning Kierstine»; thi Viserne stod bag i Bogen, skrevne af «Anne Krabbe, s. Jacob Biørns, med egen Haand»¹⁾. Men medens Mormoder fortalte, voxede Drengens Stordaadstanker frem, og naar hun havde gjemt Bogen, og medens hendes Tid var optagen af andre Opgaver, kunde Henrik Holck lege Krig af Holger Danskes Krønike og Kæmpeviserne. Fra Eskildstrup sendtes han til Jomfru Thale Rosengaard paa Herlufsstrup i Nærheden

¹⁾ Anna Krabbe var en Datter af den lærde Lovhistoriker Erik Krabbe til Bustrup og Margrete Reventlov (se ovenfor S. 624²⁾). Hun var gift med Jakob Bjørn til Stenalt († 1596), som skal have oversat den jydsk Lov paa Latin og skrevet en Afhandling om Kjøbenhavns Universitets Oprindelse og Fremgang. Selv er hun bekendt som en af Danmarks lærdeste Adelsfruer. Hun døde 1618 og efterlod sig en Samling Kæmpeviser, en Mængde heraldiske og genealogiske Optegnelser og Afskrifter af gamle Dokumenter. En Del af hendes Bogsamling kom senere til det adelige Jomfrukloster i Roskilde (Fr. Chr. Schonau, Sml. af danske lærde Fruentimmer, S. 863).

af Kjøge, hvor han begyndte sin Skolegang og fik til Skolemester en Mand, som han kalder «Hr. Jørgen, der siden blev Præst»¹⁾. En nærmere Tidsbestemmelse er ikke givet, men da de unge Adelsjunkerens Skolegang dengang i Almindelighed begyndte med Syvaars Alderen, maa det vel omtrent have været 1606—1608. Maaske har han her en kort Tid haft til Legekammerat Christoffer Stensen fra Grimsted, der fra sine tidligste Aar af ligeledes blev optugtet og opdragen paa Herlufsstrup²⁾.

Henrik Holcks Fader, der allerede siden 1601 havde haft det nærliggende Trykkevælde i Forlening, tog imidlertid snart efter Sønnen hjem til sig. Det maa vistnok ogsaa have været paa Tide, at den unge Junker kom under en strengere Tugt, saa meget mere som boglig Syssel slet ikke synes at være faldet i hans Smag. Han fik nu en ny Tugtemester ved Navn Oluf, som skulde forberede ham til Optagelse i Herlufsholm Skole, og som vistnok har taget strængt fat, for at han kunde indhente det forsømte. Drengens Hjerte vandt han i ethvert Tilfælde ikke. Henrik Holck kalder ham «en enlig led Mand». Omtrent 1610 maa han være kommet til Herlufsholm, da han en Tid

¹⁾ Herlufsstrup i Volderslev Sogn blev 1586 oprettet til Herresæde af Christoffer Rosengaard, der døde 1593 som sidste Mand af en gammel Slægt. Gaarden arvedes af hans Søstre, Margrete († 1601) og Thale († 1612), som beboede den i Forening. Den ovennævnte Hr. Jørgen var vist Præsten Jørgen Christensen i Volderslev, som døde 1619. Der siges, at han havde været Præst der i 14 Aar, men da hans Formand først døde 1611, har han vel før den Tid kun været dennes Medhjælper (A. Petersen, Vallo og Omegn S. 221—23 og 350).

²⁾ Christoffer Stensen, Søn af Hans Stensen til Grimsted paa Lolland og Margrete Basse, f. 1593 † 1657, var Broder til den fra Svenskerkrigen bekendte Vincents Stensen, der blev gift med Henrik Holcks Søster Anna.

lang sad i anden Klasse under Rektor Jesper Brochmand. Iblandt de Adelsjunkere, han fik til Skolefæller, maa nævnes Hak Juel, Niels Trolle og Jørgen Urne, af hvilke de to sidste siden bleve bekendte, den ene som Admiral og den anden som Rigets Marsk. Ogsaa de tre Brødre, Peder, Lavrits og Korfits Ulfeldt, vare vistnok dengang i Skolen. Iblandt de ikkeadelige Disciple fandt han den senere bekendte Stephan Stephanius. Efter Jesper Brochmand fik han til Rektor Mag. Peder Pedersen Hie, og da denne tog strengt fat paa ham, for at tvinge ham til at læse, blev han gjenstridig og fattede den overilede Beslutning at forlade Skolen. Han var dog saa hensynsfuld at sende sin Fader Underretning derom igjennem Hak Juel. Men Ditlev Holck forstod ikke Spøg i denne Sag, og den lede Oluf maatte atter gjøre Tjeneste som Tugtemester. Han blev sendt til Herlufsholm, hvor han «med Ord og et Ris udenfor Porten» forandrede Drengens Mening, saa at han bestemte sig til at blive ved Bogen. Under Rektoren Hans Knoff kom han i «Skolemesters Leytze og var øverst paa Trenene», da han forlod Skolen 1614¹⁾.

Da Ditlev Holck i samme Sommer beredte sig til at bryde op fra Trykkevælde for at overtage Forleningen paa Gulland, besluttede han at lade Sønnen forlade Herlufsholm og rejse udenlands. Til Høvmester valgte han Jyden, Mester Oluf Christensen Kjedelsmed fra Viborg, en vel-

¹⁾ Jesper Brochmand var Rektor paa Herlufsholm 1608—10, han efterfulgtes af Peder Pedersen Hie 1610—13 og af Hans Christoffersen Knoff 1613—17 (G. L. Wad, Meddelelser om Rekt. paa Herlufsh. S. 21 og 48 ff.). — Hak Juel var vistnok en Broder til den Gregers Pedersen Juel fra Alsted, med hvem Skolens forhenværende Rektor, Willich Westhoff, rejste udenlands 1602—3 (Anf. Skr., S. 18—19).

berejst Mand, der havde opholdt sig flere Aar i Udlandet¹⁾).

Den 24. Juli 1614 tog Henrik Holck og Mester Oluf Afsked paa Tryggevælde. Efter et kort Ophold hos Farbroderen, Christian Holck, paa Silkeborg, hvor Fætteren, Ejler Christiansen Holck, tillige med Axel Nielsen Juul fra Kongstedlund²⁾ sluttede sig til, drog Rejseselskabet Syd paa den 19. August. I September naaede de Rejsens foreløbige Maal, Strasburg³⁾, «hvor de deponerede efter gammel

¹⁾ Oluf Christensen Kjedelsmed var født i Viborg omtr. 1587 og Søn af Christen Olufsen Kjedelsmed og Mette Jensdatter. Han blev Student 1607, rejste 1608 til Vittenberg, hvor han studerede i to Aar, besøgte derpaa 1610 Heidelberg og Strasburg og kom 1611 tilbage til Viborg. 1612 blev han Magister under Christen Lomborg og var 27. Januar 1613 Respondens ved Kort Aslaksens Disp. de libero hominis arbitrio. 1623 blev han Sognepræst ved Nørresogns Kirke i Viborg med Annexerne Asmild og Tapdrup. 1645 udnævntes han til Provst over Nørlyng Herred, † 1655 (A. C. Krog, Efterr. om Viborg By, S. 169—70. Personalhist. Tidsskr. III, 135).

²⁾ Axel Juul var Søn af Niels Juul til Kongstedlund og Anna Thomasdatter fra Frøstrup. Faderen var 1600 bleven dræbt af Albr. Skeel til Jungetgaard. Han afbrød snart sin Udenlandsrejse, maaske af økonomiske Hensyn, og boede derefter paa Kongstedlund, som han solgte 1637. Senere skrev han sig til Bjørnsholm, hvori han havde Part. Han døde omtrent i Midten af d. 17. Aarh.

³⁾ Lige fra den berømte Joh. Sturms Tider af havde Gymnasiet i Strasburg øvet en stor Tiltrækning paa unge danske Adelsmænd. Iblandt dem, der have besøgt det med deres Hovmestere, skal, foruden de ovennævnte, her fremhæves: 155* Erik Hardenberg, 1562(—67) Jakob og Arild Hvitfeld med H. Mikkelsen (hos J. Sturm), Hans Lindenov og Karl Kjörning, 1566—70 Mogens og Falk Gøje med Søren Skytte, 1568—70 Brejde Rantzov, 1574 Eske og Niels Brok (den sidstnævnte døde der 1578), 1579—81 Preben Podebusk og Hans og Frederik Munk (alle i Huset hos Joh. Sturm) med Hans Aalborg og Anders Krag, 1580—81 Iver Juel med M. Christen Foss, 1585—87 Albr. Skeel, 1590—92 Jørgen og Otte Skeel med N. Niels Hansen Svaning († der 1592), 1591 Knud Gyldenstjerne med Joh. Bachmeister, 1591—93 Hans og Otte Lindenov,

Vis». Den 24. Oktober begyndte de at gaa paa Gymnasiet og bleve satte i anden Klasse sammen med to andre Landsmænd, Jørgen og Tyge Enevoldsen Kruse fra Hermitslevgaard. Disse fem unge danske Adelsmænd indskreve tillige med Mester Oluf deres Navne i Axel Ulfstands Stambog den 22. Februar 1615, da han stod i Begreb med at tiltræde Hjemrejsen¹⁾. Men omtrent en Maaned efter finde vi begge Holckerne og Axel Juul med Hovmesteren i Hejdelberg, hvor de studerede hos den bekjendte Professor David Pareus i hans Pensionat, det saakaldte Pa-reanum²⁾. «De ginge til Kost» hos en anseet Læge, Dr.

1594—96 Jørgen og Christoffer Lunge med M. Niels Ølgod, 1595 Peder Juul og Mogens Krabbe med Søren Christensen Skavbo, 1600 Jørgen og Falk Brahe med Joh. Isac Pontanus, omtr. 1601 Thage Thott med Niels Matthiesen Backendrup, Sten og Vincents Bille med Søren Grønbæk, Jakob Krabbe med Jørgen Jakobsen Grave, 1606—7 Tønne Brahe med Erik Klementsens, 1607—8 Jørgen Belov med M. Christen Fris, 1608 Just Høg og Kaj Rantzov, 1610 Jørgen og Frands Lykke med Anders Skytte, Sten Rosensparre med Dr. Villum Raum, 1611 Axel og Christoffer Urne med Niels Paaske, Gregers Krabbe, 1614—15 Otte, Jørgen og Tyge Kruse og Axel Ulfstand, Lave Brok med Otte Blichfeld, Jørgen og Enevold Sefeld, i Tiden 1616—23 Otte, Eskild og Falk Goje og Gunde Rosenkrantz med M. Jakob Hasebard og Oluf Slangerup, Mogens Sehested og Christian Lykke med Torben Hasebard, Niels Trolle, Holger Rosenkrantz med Søren Hegelund, Niels Krabbe, Stig Pors, Lavrits Skinkel med Corn. Hamsfort, Ejler Bille med Niels Andersen, Axel Gyldenstjerne, Axel og Christoffer Juul, Sten Bek osv.

¹⁾ Axel Ulfstands Stambog findes i d. st. kgl. Bibl. N. kgl. Sml. 400. 8.

²⁾ Universitetet i Hejdelberg blev stiftet 1386. 1559 blev det reformeret efter Melanchthons Anvisning, det virkede i philipistisk Retning til 1573, da det blev luthersk, men fra 1583 af var det udpræget reformert. Af Hensyn til den theologiske Retning, som herskede ved dette Universitet, holdt mange Danske sig borte derfra. Iblant dem, der have studeret her, skal nævnes: 1559 Hans Frandsen, 1570 Jakob Madsen Aarhus, 1592—93 Jens Pedersen Brahe med Hans Jensen Alanus, 1596 Jens Sparre og

Lukas Lossius. Universitetsstudiet vedligeholdtes her i omtrent to Aar og blev kun afbrudt en kort Tid i Juni og Juli Maaneder 1615 paa Grund af en Baderejse til Schwalbach, som foretoges af Hensyn til Ejler Holcks Sundhed, men Henrik Holec drak med, som han siger, for Selskabs Skyld. Den 21. Juli vendte de tilbage til Heidelberg¹⁾. Mester Oluf synes ret godt at have forstaaet at holde de unge Junkere til Bogen. Han lokkede dem til at samle *Locos communes* «for Penge og Løns Skyld». Fra August 1615 til det følgende Foraar var Henrik Holec i Øvrigt plaget af fjerde Dags Feber, men synes dog at have vedligeholdt sine Studier, og i Februar 1616 begyndte

Otte Stensen Brahe med Kort Aslaksen, 1606—7 Søren Andersen Vedel, 1611 Niels Foss og Jørgen Kjeldsen Ribe, 1612 Jørgen og Iver Munk, Erik og Mogens Kaas, Peter Sture og Lavrits Sørensen Grenaa. Om Pareus og hans Virksomhed se S. M. Gjellerup, J. D. Jersin S. 115—16 og 118.

¹⁾ Henrik Holcks tørre Dagbogs Optegnelser udfyldes ved den bekendte Jørgen Sefelds livlige og tiltalende Rejseskildringer fra samme Tid, der omfatte en Del af de Universitetsstæder, som Holec besøgte. «Til Strasburg», skriver han 1615, «er reipubl. forma vel at observere, saa oc Münsters Taarn oc Bygning med Forundring at see. Der forbleff Ieg ind til Franckfurter Herbstmesse var endet. Oc vare Lawe Brock oc M. Otthe Blickfeld til Strasburg, oc kunde en heel Comoedie skrivis om deris Actioner til Tübingen, Strasburg oc Franckfurt am Meyn. Der vare da oc til Strasburg Jørgen, Otthe oc Thyge Kruse af Hiernislevgaard, Statholderens Sonner af Norge. Hertugen af Gottrup, Frid. V(!), reisede samme Sommer gennem Strasburg oc lod sig paa Ammeister Stuen it Maaltid tractere, dog unbekient. Hans Hoffmester var da Hendrich Lange. Ieg kom paa Zabern, Speier i Selskab med for^{ae} Lave Brock oc tilbage igien paa Darmstad . . . oc Heidelberg til Strasburg i Selskab med for^{ae} Kruser. Til Heidelberg vare da i Davidis Paræi Huss logerede Eiler Holec af Bustrup, Christian Holecis Søn, oc Hendrich Holec af Eskildstrup, Berthel(!) Holecis Søn, oc Axel Jull aff Kongestedlund, Niels Juls Søn, med M. Olao Kedelsmed, oc i Byen boede D. Jens Bakendrup en indfød Sielandsfar.» (Thottske Sml. 1889. 4.)

han at lære at danse, «fransøsk Sprog .og Fægten udi Slagsværd og stange». Den 20. Marts samme Aar forlod Axel Juul Heidelberg og drog hjem, medens Ejler Holck endnu blev i Rejseselskabet i tre Aar; men han nævnes kun en enkelt Gang, og om hans Studier hører man intet. Henrik Holck var imidlertid fuldt optagen med Læsningen af Barthol. Keckermanns Skrifter¹⁾. Han gennemgik, skriver han, denne Forfatters Logica, Physica, Ethica, Oeconomica og Politica og begyndte ogsaa at læse nogle historiske Forfattere. Efter at han i Januar 1617 havde lært «at voltizere», holdt han privatim en Oration. I Februar begyndte han Juraen og Institutionerne. Den bekendte Professor Janus Gruterus²⁾ gennemgik paa samme

¹⁾ Barthol. Keckermann, en reformert Dogmatiker, var født 1571 i Danzig og fandt Tilflugt i Heidelberg, hvor han blev Professor i det hebraiske Sprog. 1602 blev han Rektor ved Gymnasiet i Danzig, hvor han døde 1608. Hans Værker udkom i Genf 1614. Han var Aristoteliker og optraadte imod Ramisterne. Som Dogmatiker har han gjort sig bekendt ved et spekulativt System, der særlig samler sig om Trinitetslæren (Allgem. deutsche Biographie XV, 518, hvor dog Aarstallet ved Genferudgaven maa rettes fra 1641 til 1614).

²⁾ Janus Gruterus, en af det 17. Aarhundredes mest ansete Philologer, var født 1560 i Antwerpen, hvor Faderen var Borgemester. Moderen var Englænderinde, og Forældrene flygtede af politiske Grunde med ham til England, da han endnu var et Barn. Han studerede i Cambridge og senere i Leyden, hvor Justus Lipsius var hans Lærer i Filologi. Senere gik han til Rostock og holdt historiske Forelæsninger. Derfra kaldtes han omtr. 1589 til Professor i Historie i Vittenberg, men da han ikke vilde aflægge Ed paa Konkordieformlen, blev han afsat og ansattes omtr. 1593 som Professor i Heidelberg, hvor han tillige 1602 blev Bibliothekar ved det bekendte Heidelberger Bibliothek, «Europas kosteligste Bogskat». 1622 havde han den Sorg, at Heidelberg blev stormet af Tilly, og at Universitetsbibliotheket og en stor Del af hans egen Bogsamling blev bortført. Han døde 1627. Hans Navn er knyttet til Textudgaver af Klassikerne og særlig til en Samling af græske og latinske Indskrifter, som han udgav med Understøttelse af J. Scaliger. (Anf. Skr. X, 68 ff.)

Tid privat forskjellige historiske og politiske Skrifter med ham, og dersom han ellers har haft Lyst og Evner til at lære noget, har han altsaa ikke savnet gode Anvisninger. Den 25. April 1617 var Henrik Holck Respondens ved Gruterus's Disputats over et Afsnit af Tacitus. Den 30. Maj holdt han en Afskedstale i den juridiske Høresal, og dermed var Studiet i Heidelberg til Ende. Den 5. Juni forlod det lille Rejseselskab Byen og drog over Avgsburg og München til Basel¹⁾, hvor Mester Oluf tog et skriftligt Løfte af ham, at han saa vidt muligt vilde «continuere Saxonem», og i denne Sommer synes han ogsaa i det Hele taget, i det mindste efter hans eget Udsagn, at have syslet flittig med historisk Læsning. Han gennemgik, skriver han, «mesten alle de Romanske, Saxonem, Crantzium, Chytræum, Polybium, Thucididem, Vegetii og Frontini militaria, Lipsium etc.» Men efter Mængden at dømme maa Læsningen sikkert nok have været meget overfladisk. I Oktober Maaned foretoges en Udflugt til Schweiz, hvor de besøgte Zürich, Bern, Luzern o. fl. St., og i Begyndelsen af November vendte de atter tilbage til Basel. Men Opholdet var denne Gang kun kort — en halv Snes Dage, og Rejsen fortsattes derpaa videre, maaske efter en Anvisning fra Heidelberg, men i ethvert Tilfælde i en for danske Rejsende usædvanlig

¹⁾ Universitetet i Basel var stiftet 1459 af Pave Pius II og blev reformeret 1532. Læge- og Retsvidenskaben dyrkedes især her, hvor mange bekjendte danske Lærde havde taget den medicinske Doktorgrad, saaledes: Christ. Torkelsen Morsing omtr. 1537, Anders Lemvig 1576, Anders Christensen 1583, Thomas Finke 1587, Gellius Sascerides 1593, Jens Mule 1598, Kasp. Bartholin og Joh. Isac Pontanus 1600 og Ole Vorm 1611. Iblandt de adelige, som havde besøgt Universitetet, maa nævnes: Peder Oxe omtr. 1534, Christian Friis 1576, Sivert Grubbe 1582, Jens Pedersen Brahe 1592, Jens Sparre og Otte Stensen Brahe 1596 og Jørgen Brahe 1600. (A. Tholuck, Vorgesch. d. Rationalismus I, 2. Abth., 319.)

Retning. De drog til Sedan i Champagne, ved Maas's højre Bred paa Grænsen af Luxemburg. Denne lille By, Hovedstaden i Fyrstendømmet Sedan, spillede dengang en ikke ubetydelig Rolle, for saa vidt som den var Samlingsstedet for en stor Del lutherske og reformerte Adelsjunkere, der besøgte et bekjendt Akademi¹⁾, som var grundlagt af Byens daværende Besidder, Hertugen af Bouillon, Fyrst Henri de la Tour d'Auvergne²⁾. Han havde oprettet denne

¹⁾ Akademiet i Sedan blev grundlagt 1592, men tabte hurtig sin Betydning, og dets Historie er vist aldrig bleven skrevet. Det havde maaske kunnet bevare sin Anseelse i længere Tid, dersom Hertugen havde faaet Tid til at udføre sin Plan om at bortføre Hejdelberger Bibliotheket dertil. Hertug Maximilian af Bajern kom ham, som bekjendt, i Forkjøbet og sendte det 1623 til Pave Gregor XV. Da Sedan 1641 blev afstaaet til Frankrig, lovede den franske Regering at bevare Akademiet uden Indskrænkning i dets Forrettigheder. Men dette Løfte blev snart glemt. Det blev ophævet 1681 paa Jesuiternes Foranstaltning. Den berømte Pierre Bayle var Professor i Filosofi i Sedan 1675—81. (Bruzen la Martinière, Dictionnaire géographique ins Deutsche übers. u. verbess. X. Th. Leipzig 1748. Fol. S. 545 ff.) Et illum. Haandskrift, en fransk Oversættelse af Livius fra d. 15. Aarh., som findes i d. st. kgl. Bibl. (Thottske Sml. 542, Fol.), er vist en Levning af Akademiets Bogsamling i Sedan (Chr. Bruun, Aarsberetn. fra d. st. kgl. Bibl. 3. Bd. S. 234—35).

²⁾ Henri de la Tour d'Auvergne, Vicomte af Turenne og Greve af Montfort, var født d. 28. September 1555 i Auvergne og Søn af François de la Tour III og Eleonore af Montmorency. Han var opkaldt efter Henrik II, som havde holdt ham over Daaben. Da han var 3 Aar gammel kom han til sin Morfader, Connetablen Anne de Montmorency, hos hvem han opdroges, indtil han i Ti-aarsalderen sendtes til Karl IX's Hof og blev Legekammerat med Kongen og Hertugerne af Anjou og Alençon. Han tjente siden med Udmærkelse under Karl IX og Henrik III. Da han var atten Aar gammel, fandt Blodbadet i Bartholomæusnatten Sted, og denne umenneskelige Handling bragte ham til at fatte Hengivenhed baade for den nye Lære og dem, som bekjendte sig til den. 1575 gik han over til Hugenotterne og blev en Hovedstøtte for Henrik af Navarra, som efter sin Tronbestigelse udnævnte ham til Marschal. Efter Kongens Forslag ægtede han 1592 Hertugen

Dannelsesanstalt af politiske Grunde. Sedan skulde være et Støttepunkt for de Reformerte i Frankrig og et Bindeled imellem dem og Protestanterne i Tyskland. Denne ærgjerrige Mand spillede en betydelig Rolle i de politiske Forhandlinger, som førte til Stiftelsen af den protestantiske Union, og mange af Traadene i den storpolitiske Væv, der sloges op af Fyrst Christian af Anhalt og Kurfyrst Frederik IV af Pfalz, ere sikkert nok blevne tvundne i Hertugen af Bouillons Kabinet, lige som der ingen Tvivl er om, at de unge Adelsjunkere, som søgte til ham i Sedan, opdroges med det ene Maal for Øje, at blive uddannede

af Bouillons Arving, Charlotte de la Marck, Fyrstinde af Sedan. Hun døde allerede 1594, og da deres eneste Søn var død som Barn, forblev han i Besiddelsen af Sedan. Senere ægtede han Elisabet af Nassau, Datter af Prins Vilhelm af Oranien, hvorved han blev besvogret med Kurfyrst Frederik IV af Pfalz. Dennes Søn, den senere Kurfyrst Frederik V, blev opdragen i Sedan og var fra sin tidligste Barndom af under Hertugen af Bouillons Indflydelse. Det var ogsaa denne, der bragte Ægteskabet i Stand imellem Kurfyrsten og Elisabet af England som et Modtræk imod Frankrigs og Habsburgernes Politik. I det bøhmiske Kongevalg synes han derimod ikke at have haft nogen Del. Som Hoved for det reformerte Parti i Frankrig spillede han en betydelig Rolle under Henrik IV's Regering. Det var vistnok paa hans Tilskyndelse, at Kongen 1595 begyndte Krig med Spanien. Ved sin bestemte, næsten fjendtlige Optræden i de kirkepolitiske Spørgsmaal fremtvang han Udstædelsen af det nantiske Edikt, og det var under Indflydelse fra samme Side, at Kongen sluttede sig til den protestantiske Union. Efter Henrik IV's Død havde han ventet, at man vilde sætte ham i Spidsen for den franske Hær, der skulde understøtte Unionen, men den nye Regering vilde ikke betro ham Overbefalingen, og han brød derfor med Enkedronningen og Hoffet. Under de følgende Borgerkrige skiftede han ofte Parti, og ved sin tvetydige Holdning tabte han snart Hugenotternes Tillid. Han døde i Sedan 1623. (J. Marsollier, *Hist. de Henry de la Tour d'Auvergne, Duc de Bouillon*. Paris 1719. 4. Aug. Langel, *Le Duc de Bouillon*, i *Revue des deux Mondes* 1876, T. 6, S. 897—920 og 1877, T. 1, S. 161—84. *Allgem. deutsche Biographie* VII, 622—23 og 626.)

til at være Unionens tro Stridsmænd i den store Religionskrig, hvortil man forberedte sig fra alle Sider. Henrik Holck synes dog ikke at have besøgt Akademiet. Han omtaler det i det mindste ikke i sine Optegnelser. Derimod samler hans Interesse sig om Hoftjenesten. Han lærte at ride hos Hertugens Staldmester, Schavariach. Hertugen behandlede ham faderlig, skriver han. «Han holdt mig som sin Søn, og jeg var tit med ham til Bords.» Desto værre nævner han ingen af de Adelsjunkere, han færdedes imellem ved Hove. Formodentlig har han dog i disse Omgivelser ogsaa mødt Hertugens Søn, den lille syvaarige Turenne, der senere med saa stor Berømmelse skulde indskrive sit Navn i Frankrigs Historie som en af dets største Feltherrer. Kun en enkelt Gang i sine Optegnelser fra 1618 bemærker han, at han «continuerte Rim og Historier», men derimod synes det at have været af større Betydning for ham, at han her for første Gang købte Heste. I April Maaned gjorde han en kort Udflugt fra Sedan til Tourraine, «Frankrigs Have», der havde en vis Tiltrækning for ham, vistnok ikke blot fordi den udmærkede sig ved sin Naturskønhed, men snarere fordi den var en udpræget reformert Provins. 1618 var han indtraadt i sit tyvende Aar, og, da han sikkert nok hjemme fra havde faaet indpræntet Ærbødighed for de gamle Former fra Ridder-tiden, erklærede han sig for «vehragtig» og begyndte «at bære Degn ved sin Side». Han følte sig fra nu af fuld myndig, og Mester Olufs Indflydelse var i kjendelig Af-tagende.

Henimod Midten af Juni fortsattes Rejsen videre fra Sedan til Paris, hvortil de ankom den $24/14$ Juni¹⁾ og tog

¹⁾ Under sit Ophold i Sedan begyndte Holck sin Tidsregning efter

Ophold i Forstaden St. Germain, der var bekjendt for sin smukke og sunde Beliggende. Den var omgiven af Vinhaver, imellem hvilke de fremmede Gesandter havde deres Landsteder, og her færdedes mange fornemme Herrer, især Tyskere¹⁾. Henrik Holck lærte at ridde «hos Memmon, item at svinge Piken og besøgte Monsieur la Frimville»²⁾. Af større Betydning for os er det dog at bemærke, at han begyndte at lære Geometri og Befæstningskunst, som han studerede hos en Mand, som han kalder Ducatz eller Ducetium. Holck er ofte uheldig i Gjengivelsen af Navne, og der er ingen Tvivl om, at der her under en Forvanskning skjuler sig Navnet Salomon de Caus³⁾. Valget af denne Læremester skyldes for-

•ny Stil• og fortsatte dermed paa Rejsen igjennem Frankrig, Italien og England.

¹⁾ M. Zeiller, *Itinerarium Galliae et Magn. Brittan.* 1634. 8. I, 188. J. Bouillart, *Hist. de St. Germain des Prez.* Paris 1724. Fol.

²⁾ Monsieur la Frimville er maaske den Jacob de Freville, der 1623—26 var Christian IV's politiske Agent i Paris (Christian IV's Breve ved Chr. Molbech I, 324). 1614—23 var han Prins Christians Dansemester (J. Grundtvig, *Meddelelser fra Rentekammerarch.* 1872, S. 177 og 184).³⁾ Han har da maaske dengang været i Paris i politisk Ærinde.

³⁾ Salomon de Caus var født i Normandiet 1576. Han lagde sig tidlig efter Mathematik og opholdt sig flere Aar i England, hvor han var Tegnelerer for Prinsesse Elisabet. Efter hendes Giftermaal med Kurfyrst Frederik V af Pfalz traadte han i dennes Tjeneste som Bygmester og Ingenieur i Hejdelberg, hvor han udsmykkede det bekjendte Slot og anlagde Haverne der omkring. Allerede 1618 maa han dog være vendt tilbage til Frankrig. Han nævnes senere som Ludvig XIII's Bygmester og døde omtr. 1635 i Paris, hvor en Gade endnu bærer hans Navn. Ved en Mystification i Musée des familles i November 1834 blev han i et opdigtet Brev af 3. Februar 1641, efter Beretning skrevet af en fransk Dame, Marion de Lorme, til Cinq-Mars, betegnet som et miskjendt Geni, der havde opfundet Dampmaskinen, men efter Ludvig XIII's Befaling og paa Grund af Richelieus Misundelse var bleven indsat i et Galehus, hvor han døde ussel og forglemt. Mystificationen blev først opklaret 1847. Den har givet Digteren

modentlig en reformert Indflydelse enten fra Hejdelberg eller Sedan. Disse Studier fortsattes vistnok til ind i November Maaned, medens han paa samme Tid flittig øvede sig i Ridekunsten. «Den 6. November (27. Oktober)», skriver han, «red jeg i Parade med Memmon en hvid Capriolerer, hed Montan-nigro, ud imod Kardinalen af Savoien¹⁾, en færdig Hest og vel afrettet.» Den ²¹/₁₁ November rejste de fra Paris til Orleans²⁾ og drog derfra i December videre til Poitier, hvor han lærte at ride hos en Italiener ved Navn Pompejo. «Rochow og Holck vare», tilføjer han, «der de bedste

A. Munch Stof til den dramatiske Digtning, Salomon de Caus, Christiania 1854. (K. Schmidt, Dampmaskinens Hist. S. 8. J. C. Brunet, Manuel du libraire. 5. Edit. I, 1691—92.) S. de Caus var Hugenot, og det var vel nærmest Grunden til, at Holck søgte til ham. Som et Vidnesbyrd om, at de religiøse Modsætninger i Frankrig have optaget den unge Junker paa denne Tid, tjene følgende Vers, som han har nedskrevet i Stambogen om Henrik IV:

•Liligerum ob sceptrum Christum Rex ore negasti, Criminis
et posuit numen in ore notam, v:
Insuper et toto populisti pectore Christum, qvin merito vera
ceu fide corde cares. •

¹⁾ Kardinal Mauritius, Søn af Hertug Carl Emanuel af Savoien, f. 1593 † 1657, blev 1618 sendt til Paris for at afslutte Forhandlingerne om Prins Victor Amadæus af Piemonts Ægteskab med Ludvig XIII's Søster Christine (Chr. T. Belgiojoso, Hist. de la Maison de Savoie. Paris 1860. S. S. 174).

²⁾ •Till Orleans er ocsåa en Tydske Nation oc Academie och derhos adskillige Statuter, brug oc sedvane, som Tydske oc Danske observere sig selff til skade, hindring oc bekostning. Ti behaget det mig icke der at fortøve længer end paa trei Ugers Tid. Imidlertid kom Borchart Rud oc M. Hans Birkit did, besaae Byen oc forreisede strax derfra. La puelle d'Orleans staar paa Broen støbt aff metal wdj fuld Vaaben, men paa Raadhusit findis hendis rette Contrafej i qvinde-Kleder. Dum Kierchen var aff Hougenoterne forbrent oc endda icke aldelis reparerit igien. (Jørg. Seefeld 1616). Forholdene ved Akademiet i Orleans med Hensyn til de fremmedes Privilegier synes dog senere at have forbedret sig (Hist. Tidsskr. 3. R. III, 510).

Ryttere og Fægtere paa den Tid.» I Januar 1619 foretoges en kort Udflugt til la Rochelle. Men i Øvrigt forbleve de i Poitier indtil hen i April Maaned. Den ²⁸/₁₈ Februar forlod Ejler Holck dem og rejste hjem, og Henrik Holck og Mester Oluf bleve nu ene tilbage. «Mens Tusk (maaske Mester Oluf eller en Beridder) ikke selv eller Pompejus vare til Stede», skriver han, «viste jeg mine Kammérater at ride, som vare fem og havde ti Heste, fra ¹⁷/₇ til ²³/₁₃ April, mens det Tog paa Kongens Vegne var imod Epernon og Dronningen, hvoraf blev intet»¹⁾. Den 6. Maj (26. April) brød de op og rejste til Hest til Lyon, hvorfra de aflagde et kort Besøg i Genf²⁾, men den sidste Del af Maaneden og den første Halvdel af Juni tilbragtes i Lyon³⁾, hvor Holck solgte sine to Heste paa Kredit til Hans Bille.

Det var nu snart fem Aar siden at Henrik Holck var draget ud, men hans Fader havde først i Begyndelsen af Maj 1619 afgivet sin gullandske Forlening, og det er sandsynligt, at han ikke vilde lade Sønnen vende tilbage, før end han havde ordnet sin Husstand igjen paa Sjælland, hvorved han blev sat i Stand til at følge den unge Jun-

¹⁾ Den 23. Februar 1619 var Enkedronning Maria af Medici allerede flygtet fra Blois, hvortil hun var forvist, og havde stillet sig under Epernons Beskyttelse. Samme Dag skrev hun til Kongen, at hun havde forladt sit Forvisningssted. Men først d. 12. Marts begyndte de kongelige Tropper Borgerkrigen, der dog allerede endte med et Forlig d. 30. April (H. Martin, Hist. de France. 4. Edit. Tom. XI, 140—43. L. Ranke, Franz. Gesch. II, 227).

²⁾ Om Nordboere, som have studeret i Genf, se Personalhist. Tidsskr. IV, 331 ff.

³⁾ Jørgen Sefeld skriver 1615 om sit Ophold i Lyon: «Udi Lyon fant Jeg for^{re} tuende Markdaner, oc da var M. Elias Eisenberg tilførn for kort tid død af Koldfeur. Der de skar ham det høire ben aff, døde hand i Smerten.» (De nævnte Landsmænd havde han for et Aar siden truffet i Leipzig.)

kers Udvikling paa nært Hold. Henrik Holck og Mester Oluf forbleve i Udlandet endnu et Aar. Rejsen fortsattes videre mod Syd, dens næste Maal var Italien. Den 19/9 Juni brød de op fra Lyon for at rejse ind igjennem Piemont. Nogle faa Mil fra Lyon kom de over et Bjerg, som Holck i sine Optegnelser kalder «Gibolet», formodentlig fordi han ikke ret har kunnet opfatte Udtalen af Navnet. Det var la Gabelette (Aiguebelette) ved Chambéry paa Grænsen af Frankrig og Savoien. Dersom han havde været lidt mere meddelsom, vilde han sikkert nok have skrevet, at det var med ejendommelige Følelser, at han besaa denne Egn. Omtrent 1597 havde tre af hans Landsmænd, Peder Vincentsen Juel fra Hesselmed, Mogens Krabbe fra Vegholm¹⁾ og deres Hovmester, Søren Christensen Skavbo, rejst den samme Vej, men fra den modsatte Side, da de drog fra Padua til Lyon. Paa Vejen over Bjerget bleve de angrebne af nogle Soldater, der ansaa dem for Spejdere. Kun Mogens Krabbe slap uskadt derfra, men Hovmesteren mistede Livet, og Peder Juel blev haardt saaret og forvandt det aldrig. Da de to nævnte Adelsmænd vare af Holcks egen Slægt, maa man dog antage, at han havde hørt noget om denne Tildragelse.

Over Vercelli, Milano, Brescia og Verona lagdes Vejen til Padua, hvor Holck og Mester Oluf lode sig indskrive

¹⁾ Peder Juel, Søn af Vincents Juel til Hesselmed og Else Svave (D. af Peder Svave og Elsebe Skave) var født 1577, gik paa Herlufsholm og rejste derefter udenlands med Mogens Krabbe 1591—1600. Han døde paa Gjorslev 1612. Hans Moder var en Søster til Herluf Skave og Faster til Henrik Holcks Mormoder, Birgitte Skave. (Niels Christensen, Ligpr. over Peder Juel. Kbh. 1614. 8.) — Mogens Mogensen Krabbe fra Vegholm, som druknede 1610 under Kalmarkrigen, var Farbroder til Henrik Holcks Moder, Margrete Krabbe.

i Universitetsmatriklen ¹⁶/₆ Juli. Men altid er det Fægten og Voltigering, hvorom der tales. Det første lærte Holck hos Herman paa Salvators Skole¹⁾. Henimod Midten af September besøgte de Venedig, «hvorfra de nær havde ladet sig narre af en Sørøver til at følge Søen, men de bleve advarede i Tide». Efterat de vare vendte tilbage til Padua, fortsattes Rejsen ved Begyndelsen af Oktober videre Syd paa til Rom. Henimod Midten af Maaneden standsede de i Verona, og i Nærheden af Byen talede Holck «med en Bonde af de Cimbrers Efterlevninger, som der sætte dem ned at bo paa Bjergene. Denne boede til Chisanova. De taler brudet holstensk Sprog, ere store, grumme Folk og mesten Kulbrændere, haver Licentz af Paven, at deres Præster holder Gudstjeneste paa deres eget Sprog»²⁾. Videre gik Rejsen mod Syd over Mantua, Ferrara, Bologna, Ravenna, Ancona og Loretto «med største Fare for at

¹⁾ Universitetet i Padua var grundlagt omtr. 1260. (J. Facciolatus, *Fasti Gymnasii Patavini*. 1757. 4. Pag. I og IX.) Padua var 1560—1660, altsaa igjennem et helt Aarhundrede, ualmindelig stærkt besøgt af danske Studerende (Suhms Saml. til d. danske Hist. II, S. H., S. 6 ff.). Man ydede Universitetet paa en Gang en Æresbevisning og en Indtægt derved, at man lod sig indskrive i dets Matrikel, saaledes som Skik og Brug var, selv om man kun opholdt sig i Byen paa Gjennemrejse. De mange Navne paa danske Adelsmænd, som findes i Matriklen, indeholde derfor ikke noget sikkert Bevis for, at vedkommende unge Mænd have studeret ved Universitetet. I det syttende Aarhundrede var det Fægteskolerne i Padua, der tiltrak Adelsmændene, og særlig Salvators Skole, som lededes af Salvator Fabris, «supremus eques ordinis septem cordium», der 1601—7 havde været Fægtemester hos Christian IV (J. Grundtvig, *Meddel. fra Rentekammerarch.* 1872, S. 199). Han har gjort sig bekjendt ved et Skrift om Fægtekunsten, *De lo Schermo overo Scienza d'arme*, Copenhaven 1606, Fol. (dediceret til Christian IV). 2. Udg. udkom i Padua 1624 (Chr. Bruun, *Bibliotheca Danica* I, 1120).

²⁾ Fr. Schiern, *Nyere hist. Studier* II, 259.

blive forraadte og for Kjættene udspejdede». I Slutningen af Oktober kom de til Rom, hvor de opholdt sig i to Maaneder og boede paa Monte Briantzo, formodentlig den nuværende Via di monte Briantzo, parallel med Tiberen, Fortsættelsen af Via di Tordinona i Nærheden af Engelsborgbroen. Om Byen har Holck intet at fortælle, lige saa lidt som han omtaler, at han har truffet Landsmænd der. Som altid samle hans Tanker sig om ridderlige Øvelser. Han lærte «at fægte og voltizere, item med Pichen la banniera hos Certio, item at staa for Borde». Den 4. Januar (d. 25. December) kom de over Capua til Neapel, hvor de tog Ophold i fire Dage. Atter besøges de fornemste Beriddere, Horatio, Pintazio og Leblio. Men uagtet Tiden kun var kort, fik de dog Lejlighed til at bese Byen med dens offentlige Bygninger og den underjordiske Vej, der fører igjennem et Bjerg, Pausilipo, til Puzzuoli, hvor Virgil ligger begravet. Sejlture foretoges i Bugten, og «med største Fare foer de i en Baad under et Bjerg». Ogsaa til Vesuv gjordes en Udflugt. De besteg Toppen og vendte først tilbage sent ud paa Natten «med største Fare for Vildsvin»¹⁾. Nu gik Rejsen atter Nord paa over Gaeta, hvor de saa Karl af Bourbonns Begravelse over Porten «udi en grøn Kiste»²⁾. Efter nogle Dages Ophold i Rom ilede

¹⁾ Voyages historiques de l'Europe. Par B. F. Amsterdam 1712. S. T. III, 296—97 og 302. Hist. Tidsskr. 3. R. III, 453—57. Om Virgils Grav og Puzzuoli se M. Vasi, Neapel u. s. Umgebungen. Aus d. Französ. von A. V. Voit v. Salzburg, 1828, S. 116 og 120 og 183 ff.

²⁾ Karl, Hertug af Bourbonnais, den sidste Mand af en Sidelinie i Huset Bourbonns ældre Linie, f. 1490, blev paa Grund af udvist Tapperhed 1515 ophøjet til Connetable af Frankrig. Han udmærkede sig i Slaget ved Marignano og udnævntes derefter til Statholder over Mailand. Han var næst efter Kongen den rigeste og mægtigste Mand i Frankrig og besad to Hertugdømmer og

de over Florentz, Pisa¹ og Luca til Livorno, hvorfra de sendte deres Rejsetøj med Skibslejlighed, medens de selv foretrak at rejse til Lands over Milano, Modena og Pavia til Genua, hvor de opholdt sig under Karnevalet og dermed afsluttede deres Rejse i Italien. Idet Holck ser tilbage paa Udbyttet af denne Udflugt, som havde varet fra Juni 1619 til Marts 1620, skriver han: «Imidlertid udj Italia studerede in Historicis et Politicis hos Exercitiernes Øvelse», men det har dog vist ikke haft nogen Art, og Mester Oluf har sikkert nok haft ondt ved at holde den tyveaarige Yngling til Bogen. Fra Genua sejlede de den 4. Marts (23. Februar) med stor Fare for Soen og Tyrkerne og kom tre Dage efter til Marseille, «hvor de havde nylig ihjelslagen en tyrkisk Gesandter, som verrit sig megtig udj et Huusz». I Løbet af en Maaned gjennemrejstes Frankrig over Nimes, Montpellier, Narbonne, Toulouse, Bordeaux, Blois og Orleans til Paris, hvor de standsede i Begyndelsen af April Maaned, for at ordne deres Penge-

fem andre store Len, men da han afslog et Ægteskabstilbud af Frands I's Moder, Louise af Savoien, hævnede hun sig ved at udvirke, at Statholderskabet blev ham frataget, og at en stor Del af hans franske Besiddelser fradømtes ham og inddroges under Kronen. Af Forbitrelse herover indgik han en forræderisk Forbindelse med Kejsar Karl V og flygtede til Tyskland, hvor han traadte i Kejsarens Tjeneste. Han kæmpede imod sine Landsmænd ved Pavia, hvor Frands I blev tagen til Fange. Men da han senere blev uenig med Kejsaren, krigede han paa egen Haand og førte sine spanske og tyske Lejetropper imod Rom 1527. Her faldt han, da han stormede Byen, men da han var banlyst af Paven, kunde han ikke jordfæstes i indviet Jord. De spanske Tropper, der ønskede at give ham en standsmæssig Begravelse, fandt da paa at lade ham indtørre som Mumie og førte ham saaledes om med sig, til de senere gav ham en Grav i Gaeta. (M. Mignet, Rivalité de François I et de Charles-Quint. I, 363 ff., II, 267 ff. Bruzen la Martinière, Dictionnaire géographique ins Deutsche übers. u. verbess. V. Th. Leipzig 1746. Fol. S. 30—31.)

sager; «thi her fallerede første Gang paa alle voris Rejser Vexeler». Efter otte Dages Forløb fortsattes Rejsen igjennem Normandiet over Rouen og Amiens til Dieppe, hvorfra de gik til Søes og efter en Dags Sejlads landede ved den lille By Rhie paa den engelske Kyst. De tog med Posten til London, hvortil de ankom den $23/13$ April. Holck har ikke meget at fortælle om England¹). Han kjedede sig maaske i London, - fordi han ingen Adgang havde til ridderlige Øvelser. I Greenwich fik de Lejlighed til at se en Procession af Hosebaandsridderne, og en Udflugt foretoges til Canterbury, hvor de saa et Skib af Jern, som kunde sejle under Vandet. Det var opfundet af Cornelius Drebbel fra Alkmar, hvis Navn ogsaa var bleven bekjendt herhjemme i Danmark ved et kunstigt Ur, som han havde udført for Christian IV, der havde ladet det opsætte paa Kjøbenhavns Universitet²). Efter at være vendte tilbage til London tog de i Begyndelsen af Juni over Dover til Calais og derfra over Dünkerke, Ostende, Brügge og videre igjennem Holland og Ostfriesland. I Leyden bleve de en Uges Tid, men rejste i Øvrigt uden Ophold tilbage til

¹) «Dronningen var nysz død», skriver Holck. Denne Efterretning maa have haft saa meget af Nyhedens Interesse for ham, at han har glemmt, at det var over et Aar siden. Dronning Anna af England, Christian IV's Søster, døde d. 2. Marts 1619. (N. Slange, Geschichte Christian IV's, erweitert von J. H. Schlegel III, 123.)

²) 1606 gav hans Majest. det skønne Sejerværk til Universitetet, som viser Planeternes og Stjerners Løb, Veyr-Glas og Ebbe-Glas, hvor i vises Ebbe og Flod 2 Gange i 24 Timer, paafundet af Cornelius Drebel, fød i Alkmar. (J. L. Birch, Een kort Cronologie eller Tids-Register. Kbh. 1739. 8. S. 23.) Corn. Drebbel var f. 1572 og blev tidlig bekjendt ved sine mekaniske Kunstværker. Jakob I af England understøttede ham og kaldte ham til sit Hof. Senere ansatte Kejser Ferdinand ham som Lærer for sin Søn. 1620 blev han fanget af pfalziske Krigsfolk, men løslødes kort efter og drog til London, hvor han døde 1634.

Danmark. Den 11. Juli kom de over store Belt, og allerede samme Aften vare de hos Mormoder paa Eskildstrup, hvor Henrik Holck vist ogsaa fandt sin ældste Søster, Anna. Efter at have overnattet rejste de næste Dag videre til Erikstrup, hvor de modtoges af Ditlev Holck og Margrete Krabbe. Rejsen havde varet i 6 Aar. Man har vistnok ikke let ved at danne sig en Forestilling om de Bekostninger, der var forbundne med et saa langt Ophold i Udlandet. Men for en Adelsmand, der vilde optræde efter sin Stand, maa de sikkert nok have været meget betydelige. Man tænke kun paa de mange Fægtemestere og Beriddere, hos hvem Henrik Holck havde taget Undervisning, og som nok forstode at lade sig betale, og man maa derfor undre sig højlig over, at hans Fader har været i Stand til at ofre saa meget paa Sønnens Uddannelse, tilmed da hans Indtægter af Jordegods ikke kunne have været synderlig store. Det var maaske det gullandske Len, som gav dette store Udbytte¹⁾.

¹⁾ Som en Antydning af hvad der medgik til Udenlandsrejser i d. 17. Aarh., skal her meddeles et Brudstykke af Fru Sophie Brahes Regnskaber fra Rosenholm for Aarene 1628—39, da fire Rosenkrantz, Gunde, Jørgen, Erik og Otte, rejste i Udlandet. 1628 fik Gunde og Erik i England 1763 Rdlr., 1629 fik de 1070 Rdlr., 1630 fik Jørgen og Erik i England 2100 Rdlr., 1631 sendtes til Børnene 830 Rdlr., 1632 sendtes 2501 Rdl., desuden fik de af Tømmer, som solgtes, 532 Rdl., og af Malt 820 Rdlr. 1633 udlagt for Erik i Holland 408 Rdlr., og senere fik Jørgen 435 Rdlr., sendt til Frankrig 2000 Rdlr. 1634 i Marts sendt 1165 Rdlr. og i Juli 1300 Rdlr., desuden var der udlagt for dem i Holland og Frankrig, som efterbetaltes, 602 Rdlr. 1635 fik Erik med sig til Frankrig 1100 Rdlr. og til Otte 450 Rdlr., og Otte havde optaget i Hamburg 800 Rdlr. 1636 fik Erik i Frankrig 1100 Rdlr., Otte havde laant i Holland 70 Rdlr., 1637 fik Erik 500 Rdlr. og Jørgen 500 Rdlr., Otte til forskj. Tider 1299 Rdlr. 1638 fik Otte 950 og Erik 900 Rdlr. 1639 havde Otte optaget i Udlandet med Renter iberegnet 1180 Rdlr. Han blev i dette Aar dræbt i Duel i Rends-

Den 29. Juli fulgte Henrik Holck sin Fader til Fru Sophie Glambeks Begravelse i Roskilde¹⁾. Dagen efter tog Mester Oluf foreløbig Afsked paa Erikstrup og drog til Jylland for at besøge sin Slægt. Hans Virksomhed var dog endnu ikke afsluttet; den 20. Avgust vendte han atter tilbage til Erikstrup, hvor han opholdt sig i en Maaned og endnu gennemgik nogle Afsnit af forskellige Forfattere med den unge Junker. Den 19. September fik han sit Testimonium af Ditlev Holck. Henrik Holck selv giver ham det Vidnesbyrd, at han havde staaet ham for som en ærlig Mand og «med stort Arbejde corrigeret mange Naturæ vitia». Samme Dag drog de begge over til Jylland for at aflægge Besøg hos Holcks Farbrødre, Bertel og Christian Holck paa Højgaard og Silkeborg.

Hvilke Planer Henrik Holck selv havde lagt med Hensyn til sin Fremtid, vides ikke, men sikkert er det, at Faderen har haft andre Tanker end han; thi Sønnen skriver i sin Dagbog: «Anno 1620 sagde jeg Tjeneste i Kancelliet efter min Faders Villie, men imod min Villie og aflagde min Ed for Hr. Kansler Christen Friis og min Staldbroder, Axel Arnfeld.» Han blev ansat den 22. Oktober 1620 og var i Kancelliet til den 30. April 1621.

borg af en Mand af Slægten Rantzov. Hans Begravelse kostede 2117 Rdlr., og desuden medgik der 1400 Rdlr. til at forfølge Sagen imod Drabsmanden. Her er kun medtaget de store runde Summer, uden at der er beregnet, hvad deres Udstyr herhjemme fra kostede. Endelig maa det fremhæves, at de her nævnte Aar ikke kunne betegnes som særlig gunstige for den danske Adel i økonomisk Henseende.

¹⁾ Sophie Glambek, f. 1578, var Datter af Klavs Glambek til Rask og Birgitte Rosenkrantz Folmersdatter, som var en Søster til Ditlev Holcks første Hustru; 1609 havde hun Bryllup med Mogens Pax til Torup. Hun døde 15. Juli 1620. (Jesper Brochmands Ligpr. over M. Pax. Kbh. 1643. 4.)

At det Arbejde, der blev paalagt ham i hans nye Stilling, ikke har tiltalt ham, er meget sandsynligt. Men Forholdene vare ham dog i denne Henseende ualmindelig gunstige, idet Kancelliherremændenes Arbejde i dette Efteraar ofte afbrødes ved Rejser eller derved, at de ansattes som «Opvartere» hos fremmede Magters Sendebud. I Slutningen af Oktober rejste Kongen til Landdag i Flensborg, en Del af Kancellijunkerne skulde følge ham, og Henrik Holck kom med, skjønt han var meget ung i Tjenesten. Grunden dertil maa nærmest søges deri, at der paa dette Tidspunkt var Mangel paa unge Herremænd, fordi en stor Del af dem havde faaet Befaling til at holde sig rede til at ledsage Holger Rosenkrantz til Rosenholm og Wolf v. Buchwald, der skulde i Sendefærd til Sverig, før paa Kongens Vegne at overvære Gustav Adolfs Bryllup den 25. November. Senere, efter at Holck var vendt tilbage til Kjøbenhavn, blev han i December Maaned ansat som Opvarter hos Kongen af Bøhmens Sendebud, Christian IV's Farbrodersøn, Hertug Joachim Ernst, og hos Unionens Sendebud, Dietrich v. dem Werdt¹⁾. I Januar og Februar Maaneder 1621 tjente han paa samme Maade tillige med Axel Arnfeld og Gregers Krabbe hos det hollandske Sendebud, Casper von Vossbergen, der boede paa Kjøbenhavn Slot²⁾. Desuden befalede Kansleren ham at holde sig rede

¹⁾ Hertug Joachim Ernst af Pløn opholdt sig her som Sendebud fra Kongen af Bøhmen 11—20. December, og v. dem Werdt ankom d. 16. December og afrejste samtidig med Hertugen (N. Slange, *Gesch. Christian IV's, erw. v. J. H. Schlegel III*, 156—57 og A. Gindely, *Gesch. d. dreissigjühr. Krieges IV*, 136).

²⁾ Casper v. Vossbergen opholdt sig her fra 3. Januar til 9. Februar 1621. (N. Slange, *anf. Skr. S. 165—66. Christian IV's Breve*, udg. af Chr. Molbech I, 89.) Holck skriver i sin Dagbog, at han var her i Oktober 1620, men det er vistnok en af de mange Unøjagtigheder, som findes i hans Optegnelser.

til at følge Albert Skeel og Julius Adolph v. Wittersheim i Sendefærd til den tyske Kejser, men da A. Skeel blev syg, rejste Holsteneren, Henrik Rantzov fra Schmoll, i hans Sted og uden at medtage nogen af Herremændene. Kancellitjenesten vedblev imidlertid at trykke Henrik Holck, og det er sandsynligt, at han af den Grund ikke har været meget hensynsfuld i sin Optræden. Han kom i Ordstrid med Kansleren i Anledning af en Uenighed imellem to andre Kancelliherremænd, Fætteren Ejler Holck og Iver Munk, og dette Sammenstød nærrede hans Forhaabninger om, som han skriver, «at komme ud med Lempe». Han skrev heller ikke mere, men gjorde anden Tjeneste ved Hove.

Da Faderen i det foregaaende Aar havde faaet ham ind i Kancelliet¹⁾, var han vistnok gaaet ud fra den Forudsætning, at Sønnens noget ubændige Natur trængte til regelmæssigt Arbejde for at blive ledet ind i en jævn og rolig Udviklingsgang. Og dersom dette har været hans Tanke, viste Forholdene, at han havde bedømt Junkeren rigtig. Höflivets Snarer hildede ham snart, og han faldt, som han selv skriver, i Sværm, der endte med en hidsig Feber, som dog blev hævet ved Dr. Thomas Finches og M. Dancherts fælles Bestræbelser. Denne Sygdom gjennemgik han i Foraaret 1621, og da han kom sig til Rette igjen, udnævntes han den 30. April til Hofjunker, men fik dog kort efter Orlov, for at kunne deltage i den Schaven-

¹⁾ Det var i Øvrigt ikke let at komme ind i Kancelliet paa denne Tid. 1620 antoges kun to, og flere vare allerede afviste forinden, f. Ex. Jørgen Sefeld. «Jeg talede med Kantsleren», skriver han, «og præsenteret min underdanigste Tjeneste i Kancelliet. Fik derpaa til Svar, at det var nu saa vel besat, at h. M^t ikke skulde ville bevilge flere der ind, bad mig fortøve et Aar.»

burgske Fejde, der var fremkaldt derved, at Grev Ernst af Schavenburg havde antaget Titel af Fyrste af Holsten, hvor imod Christian IV nedlagde Indsigelse¹⁾. For at give denne sin Indsigelse Eftertryk og for at tvinge Greven til at give efter, lagde han stærke Indkvarteringer i dennes Besiddelser, især i den pinnebergske Del af Holsten. Krigstilstanden varede fra 22. Maj til Slutningen af Juni, og endte med, at Greven faldt til Føje og betalte 50000 Rdlr. i Krigsomkostninger. Dette Felttog hørte dog til de ublodige; thi der fandt ingen Kampe Sted. Wolf v. Buchwald var Ritmester, Jørgen Urne Lieutenant, og Malte Juul førte Hoffanen som Kornet. Under denne tjente Henrik Holck med fire Heste, og det maa antages, at Faderen med Glæde er gaaet ind paa de Bekostninger, der vare forbundne med denne Udrustning, fordi Sønnen derved kunde blive dragen bort fra Hoflivet og tillige faa Lejlighed til at tumle sig paa et Omraade, hvor han efter sit hele Anlæg maatte synes at være paa sin Plads.

Førend Henrik Holck drog ud paa sit første Krigstog, var han imidlertid bleven ført ind i Forhold, der bleve af særlig Betydning for hans Fremtid. I Foraaret 1621 var han indtraadt i sit treogtyvende Aar, og man havde derfor begyndt at tænke paa at vælge ham en Brud. Hendes Navn kjendes ikke, og det har for saa vidt heller ingen Betydning; thi han vilde ikke lade sig binde paa denne Maade. «Efterdi», skriver han, «de mod min Villie vilde gifte mig, bejlede jeg selv.» Hans Hjerte havde valgt og valgt indenfor hans egen Kreds. Paa Valborgs Dag, den 1. Maj, 1621 var han til Bryllup. Jorsalafareren Frederik Rantzov til Asdal ægtede Margrete Podebusk, Datter af

¹⁾ Slange, anf. Skr. S. 146—50.

Klavs Podebusk til Krapperup og Barsebæk og Fru Sophie Ulfstand¹⁾. Bryllupet stod i Kjøbenhavn. Under Festen, hvor Dansen maaske gik til Sangen af de Kæmpeviser, som han mindedes fra sin Barndom, friede han til Jomfru Hilleborg Kravfse. Hun var dengang endnu ganske ung. Den 20. Juli næstefter skulde hun indtræde i sit femtende Aar. Hun var Datter af Christoffer Kravfse til Egholm († 1618) og Fru Dorethe Banner. Hendes Bedsteforældre paa fædrene Side vare de tidligere nævnte Ejler Kravfse og Hilleborg Bille, og hendes Faster, Karine, havde været gift med Henrik Holcks Farbroder, Christian Holck til Hastrup, Befalingsmand paa Silkeborg, hvor han ofte havde aflagt Besøg, og hvor han vistnok ogsaa havde seet sin elskede som Barn²⁾. Hendes Moder, Fru Dorethe Banner, var Datter af Anders Banner til Gjesingholm og

¹⁾ Frederik Rantzov, f. paa Silkeborg 1590, var Søn af Frands Rantzov til Søholm og Anne Rosenkrantz (Datter af Erik Rosenkrantz til Kjørstrup og Helveg Hardenberg til Arreskov). 1604—11 rejste han i Tyskland, Frankrig, Italien og England. Senere fulgte han Jakob Ulfeldt til Spanien, og drog derpaa med tre tyske Herremænd over Konstantinopel til Østerland, hvor de besøgte Jerusalem, Bethlehem, Kairo, Sinaj og Alexandria. Over Italien og Tyskland vendte han tilbage til Danmark, hvor han blev Hofsinde. 1622 blev han forlenet med Øsel. Han deltog i Trediveaarskrigen, hvor han blev fangen ved Lutter am Barenberg, og senere i Svenskerkrigen, † 1645 (H. Mikkelsens Ligpr. over Fr. Rantzov. Kbh. 1647. 4.). Margrete Podebusk, som allerede døde 1625, var Næstsødskendebarn til Henrik Holck; deres Mormodre, Margrete og Birgitte Skave, vare Søstre.

²⁾ Kravfserne var en faatallig og lidet fremtrædende sjællandsk Slægt, som arvede Basnæs efter de gamle Lunger i Midten af det 15. Aarhundrede. Senere tog den Egholm (Sæby Sogn, Voldborg Herred) i Arv efter de Hacker og Presenter. Den skrev sig ogsaa til Assendrup, som Ejler Kravfse fik med sin Hustru, Hilleborg Bille. Inden Midten af d. 17. Aarh. vare disse Godser dog allerede gaaet ud af Slægtens Besiddelse, og den uddøde paa Mandslinien 1652 med Hilleborg Kravfses Broder, Otte.

Fru Dorethe Rud og Datterdatter af Admiralen Otte Rud og Fru Pernille Oxe. Paa mødrene Side nedstammede hun fra Mette Gøje, en Søster til Birgitte Gøje.

Jomfru Hilleborg gav Henrik Holck sit Ja. Men efter vanlig Skik skulde han først bede om Datterens Haand hos hendes Moder og hos hendes Værge, Hilleborgs Farbroder, Eske Kravse til Assendrup. Efter at have udbedt sig Orlov fra Hove ved Oluf Rosensparre drog han ud. Ledsaget af Fru Anna Lykke, Kaj Rantzovs¹⁾, og af Gregers Krabbe, der havde været hans Arbejdsfælle i Kancelliet²⁾, rejste han til Fru Dorethe Banner paa Egholm.

Der var noget stridigt og ubændigt i Henrik Holcks Karakter, og det regelbundne yndede han ikke. Det havde jo allerede ytret sig under hans Skolegang, da han vilde byde den faderlige Myndighed Trods og maatte bringes til Fornuft ved Riset, han fik at føle udenfor Skoleporten, og vi møde noget lignende, men i dæmpede Udtryk, naar

¹⁾ Fru Anna Lykke var Datter af Henrik Lykke til Overgaard og Karen Banner, der var Sødskendebarn til Dorethe Banner, Hilleborg Kravses Moder. Anna Lykke var gift med Kaj Rantzov († 1623) og ægtede efter hans Død Knud Ulfeldt til Hverringe, Korfits Ulfeldts Broder. Hendes Fader var bleven opdraget ved Dronning Dorotheas Hof sammen med Hertug Magnus, og hendes Farfader, Jørgen Lykke († 1583), der var bekjendt for sin Overdaadighed, betegnes af Sigv. Grubbe som *•eques auratus* og den sidste i Danmark af denne Orden. (D. Mag. 4. R. II, S. 367.) *•Han var•*, siges der, *•den første danske Adelsmand, der spiste paa Sølv, og formodentlig den eneste, der lod Gulvet i sin Sal forgylde•* (Vedel-Simonsen, Eske Brock I, 120.)

²⁾ Gregers Krabbe, f. 1594, var Søn af Niels Krabbe til Torstedlund og Vibeke Ulfstand. Han rejste udenlands 1608 og blev efter sin Hjemkomst ansat i Kancelliet (1617—25), siden deltog han i Trediveaarskrigen og var i stor Yndest hos Christian IV, der ofte betroede ham Sendelser til Ulandet. 1650 blev han Statholder i Norge, hvor han døde 1655 (H. Stockfleths Ligpr. over ham. 1656. 4.).

han taler om Ansættelsen i Kancelliet, som var efter Faderens Villie, men imod hans egen, et Udtryk, som atter kommer frem, hvor han skriver om den Brud, man havde tiltænkt ham, og som han ikke vilde have. Ogsaa hans ovenomtalte Sammenstød med Kansleren, Christian Friis, viser maaske i samme Retning. Men naar det gode var oppe i ham, var han paa den anden Side af en blød og sværmerisk Natur. «Den sidste Ridder paa gammel Vis» var for længe siden gaaet til sine Fædre, da Henrik Holck blev født, men han sværmede endnu for Riddertidens Idealer, og Kæmpeviserne dannede Baggrunden i hans Drømme. Og underligt var det ikke, om alt dette var oppe hos ham nu, da han drog ud paa sit Bejlertog. Egholm var Ridderborgen, «hvor Skjønjomfru stod i højen Hal og saa sig ud saa vide, — og Sorg hun bar for den Ædling ene». Saa tænkte han maaske paa «Orm Unger-svend og Bermer Rise» eller paa «Liden Grimmer og Hjelmer Kamp», og da han kom til Egholm og sov den første Nat paa Gaarden, samlede det sig altsammen i en Drøm. Han drømte, skriver han, «at mig i Steden for hende blev given et blot Sværd, dermed at drage af Gaarde og komme siden igjen»¹⁾.

Foreløbig varslede Drømmen ikke godt. Hvad Dorethe Banner har svaret, vides ikke, men hendes Samtykke fik

¹⁾ Sv. Grundtvig, Danm.s gl. Folkeviser I, 159 og 352 ff. Enhver, der kjender de to ovennævnte Kæmpeviser, maa uvilkaarlig komme til at tænke paa dem ved at læse om Henrik Holcks Drøm. At det netop er disse to, der have foresvævet ham, lader sig jo ikke bevise; det kan vel tænkes, at han har kjendt andre lignende, som ikke ere bevarede ned til vore Dage. Men i ethvert Tilfælde tør dette lille Træk tages som Vidnesbyrd om, at Kæmpeviserne ere slaaede igjennem og have faaet deres Betydning i Livet. Saa vidt jeg ved, kjender man ellers intet lignende Exempel, hvortil man kan henvise.

han ikke denne Gang. Skik og Brug fordrede maaske dog, at hun maatte kræve Betænkningstid, inden hun erklærede sig, selv om ogsaa hun og Datteren — hvad der vel er sandsynligt — allerede havde afgjort Sagen med hverandre. Først senere gav hun i Kjøbenhavn sit Minde til Forbindelsen. Men ogsaa Jomfru Hilleborgs Væрге, Farbroderen Eske Kravfse til Assendrup, skulde jo give sit Samtykke, og Henrik Holck maatte atter drage ud. Denne Gang var han ledsaget af Hofjunkeren Jens Styggesen Høeg¹⁾, som maaske allerede paa den Tid var forlovet med Holcks og Jomfru Hilleborgs Sødskendebarn, Margrete, der var Datter af Christian Holck til Hastrup og Karen Kravfse, Hilleborgs Faster. Dermed var Sagen vel foreløbig afgjort, men naar Henrik Holcks Fæstensøl blev holdt, findes ikke oplyst. Han har intet optegnet derom, lige saa lidt som han omtaler en lignende Fest, der omtrent paa samme Tid fandt Sted i hans eget Hjem. Den 13. Juli 1621 blev Søsteren Anna tilsagt Hofjunkeren Vincents Stensen. Deres Fæstensøl stod i Kjøbenhavn. Han var Søn af Hans Stensen til Stensgaard paa Langeland og

¹⁾ Jens Hoeg, f. 1591, var Søn af Stygge Høeg til Vang i Vendsyssel og Anne Ulfstand. Fra sit niende Aar gik han med andre adelige Børn i Skole hos Mogens Juel paa Asmildkloster og kom senere til Farbroderen, Jakob Høeg til Trudsholm. 1605 blev han Page hos Christian IV, der lod ham lære Rytteri hos Ebbe Munk paa Antvorskov. 1609 forskreves han til Udlandet og gjorde Tjeneste i den jülich-cleveske Fejde. Efter at have deltaget i Kalmarkrigen rejste han i flere Aar i Udlandet og blev efter sin Hjemkomst Hofjunker (1619—24). 1625 havde han Bryllup med Margr. Holck og var i de følgende Aar forlenet med Stjernholm og derefter med Gulland. Under det torstensonske Overfald blev han fanget af Wrangel i Vendsyssel, men udrustede siden selv et Kompagni til Hest og førte det som Ritmester, indtil Krigen endte. † 1648. (Er. Olufsen Torms Ligpr. over ham, 1655. 4.)

Fru Margrete Eriksdatter fra Sørup og Broder til Christoffer Stensen, der jo, som ovenfor bemærket, vistnok en Tid lang havde været Henrik Holcks Legekammerat hos Jomfru Thale Rosengaard paa Herlufsstrup.

Hilleborg Kravfse var bleven tilsagt Henrik Holck, men de vare endnu begge i deres første Ungdom, og der var langt frem, førend han kunde komme i en Stilling, der gjorde ham det muligt at føre hende hjem som Brud. Mere end en Gang, naar de overvejede deres Fremtids Udsigter, har han vistnok ogsaa tænkt paa Drømmen, han havde haft den første Nat paa Egholm. Hans Deltagelse i den schavenburgske Fejde bragte ham ingen Krigerære, maaske ikke engang Ilddaaben, og det var derfor naturligt, at han tænkte paa at søge sin Lykke i Udlandet. Den store Religionskamp i Tyskland var jo udbrudt for længe siden, men det er sandsynligt, at den Vending, Krigen havde taget, gjorde Ditlev Holck betænkelig ved at lade Sønnen drage ud, og denne maatte derfor vedblive at tjene som Hofjunker indtil ind i næste Aar. Han fik dog snart en god Støtte i sin tilkommende Svoger, den unge Otte Kravfse, der ligeledes ønskede at forsøge sig i fremmed Krigstjeneste. Ved fælles Bestræbelser lykkedes det dem ogsaa tilsidst at faa deres Villie frem. Igjennem Hofmarschalen, Wolf v. Buchwald, udbad Henrik Holck sig Orlov fra Hove, og den 11. Februar 1622 fik han Kongens Tilladelse til at drage ud. Det jublede indeni ham, da han modtog Efterretningen derom. Han nedskrev den i Udtryk, som ellers sjældent findes i hans Optegnelser: «til min største Lykke, Gud være æret».

Den 31. Marts 1622 udstedte Christian IV paa Frederiksborg et Pas og en Anbefalingskrivelse for Henrik Holck, men af politiske Grunde synes Forskrivningen imod

Sædvane ikke at være stilet til nogen bestemt Krigsherre i Udlandet. Den indeholder kun i ganske almindelige Udtryk en Meddelelse om, at Holck ønsker at forsøge sig i fremmed Tjeneste¹). Der medgik dog endnu nogle Dage, inden de to unge Junkere havde fuldendt deres Udrustning og drog ud fra Egholm, Henrik Holck med 5 og Otte Kravfse med 2 Heste. Om Afskeden med Jomfru Hilleborg, Svigermoderen og Forældrene skriver Holck intet, han gjør kun den Bemærkning, at Faderen gav ham en Portugaløser med paa Rejsen — en Mindegave fra Hjemmet, der maaske tillige betød, at Sønnen fra nu af var henvist til at sørge for sig selv. Han var vistnok den Gang allerede hvervet og traadt i fremmed Sold²). Efter et kort Ophold paa Silkeborg, hvor de aflagde Besøg hos Christian Holck, rejste de Syd paa, og i Midten af April Maaned færdedes Henrik Holck allerede midt i Krigstummelen. Hvorledes det gik ham paa dette hans eventyrlige Krigstog, vil senere blive fortalt.

¹) Et Uddrag af Kongens Anbefalingsskrivelse findes i d. st. kgl. Bibl. Kallske Sml. 576. 4.

²) Portugaløserne vare oprindelig portugisiske Mønter, der sattes i Omløb i Midten af det 15. Aarhundrede. Men senere prægedes lignende Mønter under samme Navn baade i Danmark og i Udlandet, ikke som Betalingsmidler men som Skuemønter til Foræringer. I d. 17. Aarh. brugtes de hos den danske Adel tillige med Rosenobler til Brude- og Faddergaver. Efter Mængden af disse Gaver at dømme, skulde man tro, at de vare til Stede i et meget stort Antal, men det er ikke Tilfældet. Strax efter at de vare udgivne, indløstes de i Almindelighed igjen, og betaltes da Portugaløserne med 20 Rdlr. og Rosenoblen med 4 Rdlr. (svarende omtrent til 83 Kr. og 18¹/₂ Kr. i vore Penge).